

**RODNO ZASNOVANO NASILJE –
MIJENJANJE PRAVILA I PRAKSI –
PREGLED STANJA U
BIH, SRBIJI, HRVATSKOJ I CRNOJ GORI**

Priređivačica
Maja Šenk

Naslov: RODNO ZASNOVANO NASILJE -
MIJENJANJE PRAVILA I PRAKSI – PREGLED
STANJA U BIH, SRBIJI, HRVATSKOJ I CRNOJ
GORI

Priređivačica: Maja Šenk

Publikaciju uredila: Medina Mujić

Recezentice: prof. dr. Lejla Turčilo i prof. dr. Smiljana Milinkov

Dizajn i prelom: Tanja Ćurić

Lektura i korektura: Enida Čamdžić

Izdavač: Fondacija CURE, www.fondacijacure.org

Za izdavačicu: Jadranka Miličević

Publikacija Rodno zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi – pregled stanja u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori objavljena je u okviru projekta Iskorijenimo rodno zasnovano nasilje kojeg, uz finansijsku podršku Fonda za Zapadni Balkan, realizuje Fondacija CURE iz Bosne i Hercegovine u saradnji s partnerskim organizacijama: NVO Prima iz Crne Gore, Alternativni centar za devojke iz Srbije i Centar za edukaciju i istraživanje (CESI) iz Hrvatske.

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njenih dijelova je poželjno, uz prikladno navođenje izvora i obavezno prethodno pismeno informisanje izdavačica na e-mail: info@fondacijacure.org

Recenzije:

Recenzija priručnika *Rodno zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi – pregled stanja u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori* priređivačice Maje Šenk i urednice Medine Mujić

Publikacija *Rodno zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi – pregled stanja u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori* objavljena je u okviru projekta *Iskorijenimo rodno zasnovano nasilje* kojeg, uz finansijsku podršku Fonda za Zapadni Balkan, realizuje Fondacija CURE iz Bosne i Hercegovine u saradnji s partnerskim organizacijama: NVO Prima iz Crne Gore, Alternativni centar za devojke iz Srbije i Centar za edukaciju i istraživanje (CESI) iz Hrvatske.

Publikaciju čini 81 stranica teksta koji je podijeljen u osam poglavlja koji se smisljeno i sasvim prirodno nadovezuju jedno na drugo: *Uvod, Fenomen rodno zasnovanog nasilja, Pravni aspekti rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojkama, Mehanizmi zaštite od rodno zasnovanog nasilja, Komparativna analiza pravnog okvira zemalja Zapadnog Balkana, Oblici rodno zasnovanog nasilja i lične priče, Šta da uradim kada se meni desi nasilje ili nekom koga znam? i Zaključci i preporuke*. Priručnik sadrži i koristan dodatak – listu važnih kontakata organizacija, ustanova i institucija u regionu koje se bave prevencijom, sprječavanjem i rješavanjem problema rodno zasnovanog nasilja.

Rukopis je osmišljen kao priručnik namijenjen aktivistkinjama i aktivistima, volonterima i volonterkama koji/e se bave temom rodno zasnovanog nasilja, ali i djevojkama i momcima kako bi ih se informisalo i ukazalo na važnost problema nasilja u vezama mladih, kao i vršnjačkog nasilja, te na taj način doprinijelo prevenciji i sprječavanju.

Publikacija je strukturirana logično, pisana jasnim i razumljivim stilom. Ono što je vrlo značajno na regionalnom nivou, dat je komparativni pregled pravnog okvira Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore, koji u svakoj državi karakterišu određene specifičnosti, ali i zajedničko obilježje – učestalost femicida. Ovo, nažalost, na najtragičniji način pokazuje da ni jedna od navedenih država ne uspijeva da se izbori s problemom rodno zasnovanog nasilja.

Dodatna vrijednost publikacije je pojašnjenje različitih oblika nasilja kroz definicije, ali i lične priče žena i djevojaka koje su preživele nasilje. Znatna pažnja posvećena je nasilju u digitalnoj sferi, kao i problemu seksualnog uznemiravanja i ucjenjivanja, uz informisanje/podsjećanje na različite inicijative na društvenim mrežama, koje su pokrenute posljednjih godina u cilju skretanja pažnje i sprječavanja seksualnog nasilja koje se u regionu i dalje dominantno

doživljava kao tabu tema.

Publikacija, kroz navođenje različitih slučajeva rodno zasnovanog nasilja o kojima su mediji u regionu izvještavali, pokazuje da je riječ o vrlo složenom, kontinuiranom društvenom fenomenu za čije rješavanje nije dovoljno uspostavljanje pravnog okvira i pokretanje institucionalnih mehanizama već angažovanje različitih društvenih aktera/ki radi konstantnog širenja svijesti u svim segmentima društva o nultoj toleranciji prema nasilju, s posebnim naglaskom na edukaciju i senzibilizaciju mladih.

Imajući u vidu sadržinu i kvalitet priručnika *Rodno zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi – pregled stanja u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori*, toplo preporučujem objavljivanje, uvjeren da će biti od velike koristi svima aktivistkinjama i aktivistima, srednjoškolcima i srednjoškolkama, medijima, akademskoj zajednici kao i široj publici, te da će značajno doprinijeti razumijevanju i preveniranju problema rodno zasnovanog nasilja.

***prof. dr. Smiljana Milinkov
Odsjek za medijske studije,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu***

Recenzija publikacije *Rodno zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi – pregled stanja u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori*

Priručnik o rodno zasnovanom nasilju kojeg potpisuje Maja Šenk, a u izdanju Fondacije CURE i partnerskih organizacija: NVO Prima iz Crne Gore, Alternativni centar za devojke iz Srbije i Centar za edukaciju i istraživanje (CESI) iz Hrvatske, nije tek jedna u nizu publikacija na našim jezicima o ovoj temi. Nekoliko je njenih specifičnosti koje je čine vrijednom čitanja.

Radi se, najprije, o preglednoj studiji koja daje komparativnu analizu četiri zemlje, uočavajući sličnosti i razlike u tretiranju ovog fenomena, iskustvima i praksama. U tom kontekstu, priručnik se ne zadržava samo na normativima i standardima, nego istražuje i njihove domete u praksi, posebno se osvrćući na negativne primjere u svakoj od država, čime se kreira cjelovita slika stanja zaštite žena od nasilja u regionu. Takođe, lične priče u publikaciji doprinose poistovjećivanju čitalaca/ljki s preživjelim nasilja, što je jedan od načina na koje se ovakvi fenomeni mogu bolje razumjeti i osvijestiti kod šire publike. Iako namijenjen uglavnom aktivistima i aktivistkinjama civilnog društva u regionu, priručnik može dati vrlo korisne informacije svima onima koji su o fenomenu rodno zasnovanog nasilja čuli malo ili nimalo ili su mu svjedočili, ali nisu znali kako postupiti. Obično se publikacije ovog tipa zadržavaju na statističkim podacima (koji jesu poražavajući i za znanstvenu i NVO zajednicu svakako dovoljno govore), ali ovaj priručnik ide i korak dalje nudeći lični *storytelling*.

Ono što takođe izdvaja ovu publikaciju i čini je zanimljivom široj publici je njena sistematičnost i preglednost. Posebno je značajno poglavlje vezano za oblike rodno zasnovanog nasilja, obzirom da uključuje i forme nasilja koje nerijetko šira javnost ne percipira kao takve (poput, recimo, ekonomskog nasilja), ali i forme nasilja koje u posljednje vrijeme postaju sve šire prisutne (poput vršnjačkog i *cyber* nasilja).

Različiti mehanizmi zaštite predstavljeni su u zasebnom poglavlju, a publikacija na samom kraju daje pregled koraka koje je potrebno učiniti ukoliko osoba bude izložena nasilju, kao i popis važnijih kontakata. Ovo je još jedan od značajnih resursa za širu publiku, posebno onu koja nije upoznata s načinima na koje se može zauzeti za sebe ili nekog bliskog u slučaju rodno zasnovanog nasilja. Presporuke se, međutim, ne odnose samo na žrtve, nego i na sistemske mehanizme i protokole za reakciju. U tom smislu ova se publikacija ne zaustavlja samo na analizi i diskusiji postojećeg stanja i praksi, nego nastoji i dati prijedloge za njihove unaprjeđenje. Tu je posebno značajna regionalna perspektiva, budući da se istraživanjem i analizom koja je prethodila pisanju ove publikacije pokazalo kako su i problemi i mehanizmi nošenja s njima dosta

slični u svim zemljama koje su bile predmet istraživanja.

Publikacija *Rodno zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi – pregled stanja u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori* više je od tek pregleda trenutnog stanja, jer nudi sveobuhvatnu sliku odnosa prema rodno zasnovanom nasilju u regionu. Ono što je njena primarna namjera i namjena iskazano je i u samom naslovu sintagmom „mijenjanje pravila“, jer je cijela publikacija na izvjestan način apel za kvalitetnijom sistemskom reakcijom na rodno zasnovano nasilje, kao i za nalaženjem kvalitetnijih rješenja za njegovu prevenciju. Iza ove publikacije stoji ozbiljan istraživački rad, jasna i precizna metodologija istraživanja, kao i jasan i nedvojben aktivistički stav da u svakom društvu mora postojati nulta tolerancija na rodno zasnovano nasilje, u svim njegovim formama pomenutim u publikaciji.

Rodno zasnovano nasilje ne smije biti tabu, a svaka žena, djevojka i djevojčica mora biti zaštićena jer ima pravo na život bez nasilja i straha. Ova posljednja rečenica iz publikacije trebala bi biti vodilja svih institucija vladinog sektora, nevladinih organizacija, ali i svih pojedinaca i pojedinki u društvu. Sasvim je izvjesno da ova publikacija, svojim pristupom i porukama, čini jedan korak naprijed u približavanju tom cilju.

Prof.dr. Lejla Turčilo
Univerzitet u Sarajevu

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

305-055.2:364.63(497.6+497-11+497.5+497.16)

RODNO zasnovano nasilje – mijenjanje pravila i praksi – pregled stanja
u BiH, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori / priređivačica Maja Šenk. - Sarajevo :
Fondacija CURE, 2023. - 81 str. ; 21 cm

Bibliografija: str. 75-79 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst.

ISBN 978-9926-413-17-0

COBISS.BH-ID 56061958

**Priredivačica
Maja Šenk**

**RODNO ZASNOVANO NASILJE – MIJENJANJE PRAVILA I
PRAKSI – PREGLED STANJA U BiH, SRBIJI, HRVATSKOJ I
CRNOJ GORI**

Sarajevo, 2023

Sadržaj

O priručniku	10
1. Uvod	11
2. Fenomen rodno zasnovanog nasilja	13
2.1. Karakteristike rodno zasnovanog nasilja	14
2.2. Razmjere rodno zasnovanog nasilja u svijetu i zemljama Zapadnog Balkana	15
2.2.1 A šta kažu statistički podaci u zemljama Zapadnog Balkana?	16
2.2.2. Kampanje podizanja svijesti protiv rodno zasnovanog nasilja	21
2.2.3. Rodno zasnovano nasilje u akademskoj zajednici	26
2.2.3.1. Regionalno istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u akademskim zajednicama	27
2.2.3.2. Istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u obrazovnim institucijama BiH	28
2.3. Posljedice rodno zasnovanog nasilja	29
3. Pravni aspekti rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama	31
3.1. Relevantni međunarodni okvir i konvencije	31
3.2. Pravni okvir u Bosni i Hercegovini	33
3.3. Pravni okvir u Srbiji	36
3.4. Pravni okvir u Hrvatskoj	39
3.5. Pravni okvir u Crnoj Gori	41
4. Mehanizmi zaštite od rodno zasnovanog nasilja	43
Bosna i Hercegovina	43
Srbija	47
Hrvatska	50
Crna Gora	53
5. Komparativna analiza pravnog okvira zemalja Zapadnog Balkana	56

6. Oblici rodno zasnovanog nasilja i lične priče	59
6.1. Fizičko nasilje	59
6.2. Psihičko nasilje	60
6.3. Seksualno nasilje	62
6.4. Nasilje u porodici i u partnerskim odnosima	63
6.5. Ekonomsko nasilje	64
6.6. Nasilje na poslu – mobbing	65
6.7. Vršnjačko nasilje	66
6.8. Nasilje u školama	66
6.9. Cyber/online nasilje	67
6.10. Selektivni abortus	68
6.11. Femicid	69
7. Šta da uradim kada se desi nasilje meni ili nekome koga znam?	70
Važni kontakti	72
8. Zaključci i preporuke	73
Literatura	75
O priređivačici	80
O organizacijama	81

O priručniku

U sklopu projekta ***UProot Gender Based Violence (Iskorijenimo rodno zasnovano nasilje)*** kojeg podržava Fond za Zapadni Balkan, **Fondacija CURE**, u saradnji s partnerskim organizacijama: **NVO Prima** iz Crne Gore, **Alternativni centar za devojke** iz Srbije i **Centar za edukaciju i istraživanje (CESI)** iz Hrvatske, izradila je priručnik o rodno zasnovanom nasilju s fokusom na njegovom sprječavanju i preveniranju. U priručniku su predstavljeni konteksti i relevantni pravni okviri Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore. Fondacija CURE i partnerske organizacije ovaj će priručnik koristiti u radu s aktivistima/kinjama, volonterima/kama, srednjoškolcima/kama i drugim osobama koje se bave temama rodno zasnovanog nasilja. Fondacija CURE će promovisati i distribuisati priručnik u svim navedenim zemljama, te organizovati regionalnu konferenciju u Sarajevu na kojoj će biti predstavljeni rezultati i komparativna analiza zastupljenosti rodno zasnovanog nasilja po državama.

Priručnik je zamišljen kao alat i sredstvo informisanja za, prije svega, aktiviste i aktivistkinje koji/e se bave pitanjima rodno zasnovanog nasilja, rodno zasnovanog nasilja u vezama mladih i vršnjačkog nasilja. Uz predstavljanje pravnog okvira Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore, u priručniku će se oblici nasilja prikazati i kroz ispovijesti osoba koje su preživjele nasilje, što će omogućiti i komparativni prikaz zastupljenosti rodno zasnovanog nasilja u četiri države.

1. Uvod

Slobodno se možete zapitati zbog čega je potreban još jedan priručnik o rodno zasnovanom nasilju kada se već toliko govori o ovoj temi? Zar nije već sve naučeno i ispričano? Međutim, nasilje nad ženama i djevojčicama dešava se opetovano i kontinuirano, i to u različitim oblicima i na različitim mjestima. Ovoj tematici potrebno je pristupiti sistematski i sistemski, te je shvatiti kao društveni fenomen i problem, a ne izolovani slučaj ili jedan „nesretan slučaj”.

Ovaj priručnik nudi objedinjenu analizu pravnih okvira četiri zemlje Zapadnog Balkana: Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije, kao i kratki osvrt na statističke podatke u vezi fenomena rodnog nasilja na ovim prostorima, te komparativnu analizu situacije. S druge strane, oblici nasilja nisu navedeni samo kroz teorijski okvir i definicije, nego su predstavljeni kroz lične priče kako bi ih čitaoci i čitateljke pobliže upoznali/e ili eventualno identifikovali.

Ovo je studija koja uključuje kombinaciju *desk* i empirijskog istraživanja. Kroz *desk* istraživanje prikupljeni su i kompilirani nalazi o pravnom i zakonodavnom sistemu navedenih država, statistički podaci, uzroci i posljedice rodno zasnovanog nasilja, kao i slučajevi iz prakse (najčešće kao pokazaoi neefikasnosti funkcionisanja državnih sistema i mehanizama zaštite). Empirijski dio istraživanja uključivao je provođenje *online* ankete sa osobama koje su preživjele rodno zasnovano nasilje, kao i tri studijske posjete partnerskim organizacijama: NVO Prima u Crnoj Gori, CESI u Hrvatskoj i Alternativni centar za devojke u Srbiji. Dvodnevne studijske posjete uglavnom su podrazumijevale kratki osvrt na postignuća organizacija i razmjenu informacija o situacijama u ovim državama, kao i konsultacije sa stručnjakinjama iz oblasti prava, psiho-socijalne podrške, saradnica na terenu i slično.

Strukturu studije čini osam osnovnih cjelina, s obzirom na korištenu kvalitativno-kvantitativnu istraživačku metodologiju. U uvodnom dijelu opisuje se sadržaj studije, tok istraživačkog procesa te metodologija rada. Drugi dio obuhvata teorijski okvir u kojem se jasno definišu i konceptualizuju osnovni pojmovi na kojima se studija temelji, kao što su rodno zasnovano nasilje i dinamike odnosa moći u nasilju. Potom su predstavljene razmjere ovog fenomena, te neke od regionalnih i viralnih kampanja koje su ukazivale na potrebu bolje zaštite i podizanje vidljivosti. U trećem dijelu analiziraju se relevantni međunarodni okvir i konvencije, kao i usklađenost nacionalnih zakonodavstava s njima, i detaljnije predstavlja Istanbulska konvencija.

U četvrtom dijelu predstavljeni su postojeći zaštitni mehanizmi u svim analiziranim državama poput SOS telefona, sigurnih kuća, kriznih centara i zaštitnih/hitnih mjera, a u petom dijelu situaciona komparativna analiza.

U šestom dijelu priručnika čitaoci/teljke mogu se detaljnije upoznati s različitim oblicima rodno zasnovanog nasilja i njihovom manifestacijom, kako kroz teorijski prikaz tako i kroz lične priče preživjelih. Sedma cjelina nudi praktične savjete o tome šta uraditi kada vi ili neko koga poznajete preživi rodno zasnovano nasilje, kao i listu važnih brojeva telefona putem kojih se mogu dobiti potrebne informacije u slučajevima nasilja.

Osma i posljednja osnovna cjelina studije sadrži zaključna razmatranje i preporuke za unaprjeđenje mehanizama zaštite od rodno zasnovanog nasilja, obrazovanje i senzibilisanje svih uključenih u proces prijave, sprječavanja i podrške, posebno institucija poput centara za socijalni rad, tužilaštava, policije i slično. Na samom kraju je prikaz korištene literature, kratka biografija priređivačice i organizacija koje su uključene u izradu ove studije.

2. Fenomen rodno zasnovanog nasilja

Kako, zapravo, definišemo rodno zasnovano nasilje? Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), nasilje predstavlja „namjerno korištenje fizičke sile ili moći, prijetnjom ili uistinu, protiv sebe, druge osobe, ili protiv grupe ili zajednice, koje rezultira ili postoji visoka vjerovatnost da će rezultirati ozljedom, smrću, psihološkom štetom, nerazvijenošću ili deprivacijom“.¹ Rodno zasnovano nasilje, kao potkategorija nasilja, takođe se odlikuje širokim spektrom nasilnih praksi. U Deklaraciji UN-a o eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama (CEDAW) definiše se kao „bilo koje djelo rodno zasnovano nasilje koje rezultira ili je vjerovatno da će rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom ili patnjom žena, uključujući i prijetnje takvim djelima, prisilu ili proizvoljno lišavanje slobode, bez obzira da li se dešava u javnom ili privatnom životu“.²

Nadalje, uočeno je da se nasilje, u zavisnosti od toga na koji se način, odnosno prema kome ili kojoj grupi provodi, mora nazvati pravim imenom; u tom smislu će se kao „nasilje nad ženama“ i „rodno zasnovano nasilje“ označiti ono nasilje koje u korijenu različitih nasilnih oblika ponašanja polazi od pretpostavki mizoginije.³ Tačnije, žene su žrtve nasilja samo zato što su žene; samo zato što patrijarhat njima pripisuje nižu društvenu ulogu koja, u zavisnosti od konteksta, završava nasiljem, koje se proteže od verbalnog nasilja ili šamara pa do ubistva.⁴ „Rodno zasnovano nasilje je svaki oblik ugnjetavanja i maltretiranja jedne djevojčice ili žene. Možda se može prepoznati ako partner izražava agresiju, ljubomoru ili ako ga uspjeh ili ljepota njegove partnerice sputava. Sve to mogu biti indikatori nasilja. Međutim, nekad se ono pojavi poslije tri ili četiri godine braka. Želim naglasiti da je problematika silovanja u braku zanemarena u diskusiji i da ono spada u rodno zasnovano nasilje“, objasnila je Ružica Ljubičić, novinarka koja se bavi rodnom ravnopravnošću u medijskom i naučnom aspektu.⁵

---

1 Svjetska zdravstvena organizacija (World Health Organization). „Definicija i tipologija nasilja. (Definition and Typology of Violence)“.

2 Definicija nasilja nad ženama dostupna je i u tekstu Konvencije UN-a o eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama.

3 Mizoginija je mržnja ili odbojnost prema ženama ili djevojčicama. Riječ potiče od grčkih riječi *miséō* (μισέω = “mrziti”) i *gynḗ* (γυνή = “žena”). Mizoginija se manifestuje na mnogo različitih načina, uključujući diskriminaciju, ponižavanje žena, nasilje prema ženama i seksualnu objektivaciju. Mizoginija je pojava karakteristična za patrijarhalna društva u kojima dominiraju muškarci.

4 Slobodanka Dekić. „Priručnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju“. UN Women. Sarajevo, 2017.

5 Balkan Diskurs. Rodno zasnovano nasilje kao društveni problem. Dostupno na: <https://balkandiskurs.com/2021/11/25/rodno-zasnovano-nasilje-kao-drustveni-problem/> Pristupljeno: 10. 7. 2023.

2.1. Karakteristike rodno zasnovanog nasilja

Svako nasilje je instrument kojim se osiguravaju dominacija i moć. To je primjer zloupotrebe moći jednog spola nad drugim. Nasilje je izbor koji nasilnik čini da bi zadobio moć i kontrolu. Dakle, nasilje u porodici ili partnerskoj vezi nije posljedica alkoholizma, poremećaja, „loše naravi“, bijesa ili slično, što se obično misli, već je to svjesna i namjerna aktivnost kojom nasilnik pokušava da održi i demonstrira moć.

NASILJE PREDSTAVLJA ZLOUPOTREBU MOĆI S CILJEM DA SE USPOSTAVI KONTROLA.

Šta ovo u praktičnom smislu znači? Prema definiciji Vijeća Europe rod je „društveno konstruisana definicija muškarca i žene”,⁶ dakle to je poimanje uloga, ponašanja, zanimanja, aktivnosti i atributa koje određeno društvo smatra poželjnim i potrebnim za muškarce i žene, u javnim i privatnim sferama života. Rod nije samo društveno konstruisana definicija muškaraca i žena, već i društveno konstruisana definicija odnosa moći među spolovima. Ovaj konstrukt u svojoj samoj srži sadrži nejednak odnos moći, te podrazumijeva mušku dominaciju i žensku podređenost u većini životnih aspekata, te se to pripisuje „prirodi” određenog spola. Osobine i šabloni ponašanja koji se pripisuju muškarcima uglavnom su više vrjednovani od onih koje se pripisuju ženama. Nejednaki odnosi moći među muškarcima i ženama najčešće su i sastavni dio ne samo porodica u našim društvima, nego i dio pristupa institucija, kao i pravnih i vrijednosnih sistema. Upravo je ta patrijarhalnost glavni razlog muškog nasilja nad ženama.

Konvencija Vijeća Europe, poznatija kao Istanbulska konvencija, prepoznaje nasilje nad ženama kao „**kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama**” i obuhvata **“sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do ili mogu dovesti do fizičke, seksualne, psihičke ili ekonomske povrede odnosno patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu, odnosno samovoljno lišavanje slobode, u javnim ili u privatnom životu”**. Konvencija definiše rodno zasnovano nasilje nad ženama kao **„nasilje koje je usmjereno prema ženi zbog toga što je žena ili koje nesrazmjerno utiče na žene”**.⁷

Govoriti o rodno zasnovanom nasilju (RZN) znači prepoznati povezanost između nasilja u partnerskim odnosima, nasilja u adolescentnim partnerskim odnosima, seksualnog nasilja i nasilja prema homoseksualnim osobama i fizičkog nasilja i uočiti da se ta veza zasniva na duboko ukorijenjenim stereotipima i očekivanjima

⁶ Konvencija o prevenciji i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) – dostupna na linku <http://arsbih.gov.ba/project/istanbulska-konvencija/>.

⁷ Ibid, član 3.

od rodnih uloga.

Kao što je već prethodno naglašeno i objašnjeno, RZN proizilazi iz nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena, te slijedstvene diskriminacije žena. Iako RZN može da pogađa i žene i muškarce, žene i djevojke nesrazmjerno su više pogođene ovom vrstom nasilja. Istraživanja nam govore o tome da su žrtve nasilja u preko 90% slučajeva osobe ženskog spola, dok su nasilnici u preko 90% slučajeva osobe muškog spola. Zbog toga se rodno zasnovano nasilje najčešće izjednačava s muškim nasiljem nad ženama.

Najučestaliji oblik rodno zasnovanog nasilja jeste nasilje u porodici, a u okviru porodice najrasprostranjenije je partnersko nasilje. Neke žene i djevojke su u većem riziku, te su izložene višestrukoj diskriminaciji i nasilju – poput Romkinja, žena s invaliditetom ili žena iz LBQTI+ zajednice.

2.2. Razmjere rodno zasnovanog nasilja u svijetu i zemljama Zapadnog Balkana

Prema statistikama, jedna od tri žene doživi neki oblik nasilja tokom svog života, što je oko 35% ukupne populacije ili više od milijardu žena širom svijeta starosti od 15 i više godina – prema izvještaju UN-a iz 2022. godine. Na globalnom nivou ubijena je 81.000 žena i djevojčica u 2020. godini, od kojih je oko 47.000 ubio intimni partner ili član porodice, što je jednako jednoj ubijenoj ženi ili djevojci svakih 11 minuta u sopstvenom domu. U 58% svih ubistava koje su počinili intimni partneri ili drugi članovi porodice, žrtva je bila žena ili djevojčica.

Nasilje nad ženama prisutno je u svim društvima, a razlike možemo naći u dominantnim oblicima nasilja, odnosu prema nasilju, kao i mehanizmima zaštite od rodno zasnovanog nasilja. Problemi s kojim se i danas suočavamo i dalje su vezani uz nizak broj prijava nasilja i još niži broj procesuiranih počinitelaca nasilja.

Razlozi neprijavlivanja su brojni:⁸

- strah od počinioca
- dugi sudski procesi
- niske kazne za počinioce
- nepovjerenje u nadležne institucije
- strah da im niko neće vjerovati
- strah da će ih se okriviti za preživljeno iskustvo
- osjećaj krivnje ili odgovornosti
- u većini slučajeva počinitelj je ženi koja preživi nasilje poznata ili bliska osoba, što dodatno otežava donošenje odluke o podnošenju prijave.

---

⁸ Sigurno mjesto. Statistika - Rasprostranjenost nasilja nad ženama. Dostupno na: <http://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenaciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/>

Svi navedeni razlozi doprinose činjenici da je npr. seksualno nasilje najmanje prijavljivan oblik nasilja. Pa tako **na jedan (1) prijavljen slučaj silovanja dolazi još 15 do 20 neprijavljenih slučajeva, a na jedan (1) prijavljen slučaj nasilja u porodici dolazi još 10 neprijavljenih slučajeva.**

Važno je primijetiti da se rizik od rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojkama dodatno povećava u kriznim vremenima. To nam je najbolje pokazala i pandemija COVID-a 19 u periodu od 2020. do 2022. godine. O ovome svjedoče brojna istraživanja, studije i izvještaji, koji bilježe primijetno povećanje nivoa nasilja nad ženama i djevojkama širom svijeta tokom pandemije i *lockdown-a*.

Situacija na Zapadnom Balkanu ne odskaače drastično od trendova u svijetu i Evropi. Obzirom na još uvijek vrlo patrijarhalan sistem u društvima Zapadnog Balkana, ovaj problem nije problem žrtve ili osobe koja doživljava nasilje, kako se često percipira, već široko rasprostranjen društveni problem.

Prema Priručniku za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju UN Women-a, „nasilje nad ženama je možda i najrasprostranjeniji oblik kršenja ljudskih prava. Ono ne poznaje geografske i kulturološke granice, kao ni granice ekonomskog bogatstva“.⁹

2.2.1 A šta kažu statistički podaci u zemljama Zapadnog Balkana?

Bosna i Hercegovina

Prvo istraživanje na temu rodno zasnovanog nasilja, njegovih razmjera i karakteristika u BiH provedeno je 2013. godine na inicijativu Agencije za ravnopravnost spolova BiH, u saradnji s Gender centrom RS-a i Gender centrom FBiH, uz podršku UNFPA i UN Women, a na osnovu istraživanja koje su proveli statistički zavodi RS-a i FBiH.

Nalazi ove studije ukazuju na to da je **psihičko nasilje najrasprostranjenije**, s ukupnom stopom prevalencije od 41,9% tokom života i 10,8% u toku posljednjih godinu dana, te da **iza njega slijedi fizičko nasilje**, sa stopom prevalencije na životnom nivou od 24,3%, a tokom posljednjih godinu dana 2,4%. **Seksualno nasilje doživjelo je tokom odraslog života 6% žena**, dok je ovakvo iskustvo u toku posljednjih godinu dana imalo 1,3% žena. **Najšire je rasprostranjeno nasilje koje nad ženama vrše njihovi sadašnji ili bivši partneri** jer su oni počinioci u 71,5% slučajeva. U cjelini gledano, sfera intimnih partnerskih i porodičnih odnosa daleko je veći izvor opasnosti od nasilja za žene nego što je to šira zajednica. **Mlade žene su više izložene nasilju nego starije (stopa**

⁹ Slobodanka Dekić. „Priručnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju“. UN Women. Sarajevo, 2017.

prevalencije kod žena starosti 18 – 24 godine iznosi 56,38%, a kod starijih od 65 godina 44,2%).¹⁰

Misija OSCE-a u BiH definiše rodno zasnovano nasilje kao smetnju sigurnosti svim građanima i građankama Bosne i Hercegovine. Njihovo istraživanje za BiH objavljeno u junu 2019. godine pokazuje da je **38% žena iskusilo neki oblik nasilja već od petnaeste godine života**. U istraživanju se navodi i da su najčešći oblici nasilja psihološko nasilje od strane intimnog partnera (36%) i seksualno uznemiravanje (28%). U periodu od 2017. godine do polovine 2019. godine, prema nezvaničnim i nepotpunim statističkim podacima, **u BiH je ubijeno preko 70 žena**.¹¹ U 2022. godini prijavljena su 1.034 slučaja nasilja u porodici u RS-u, što je više za 9,3 posto u odnosu na 2021. godinu, navode iz Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a. Prema njihovim podacima, nasilje u porodici je počinilo 1.069 osoba nad 1.256 žrtava. Počinioci nasilja u porodici su u 91,1 posto slučajeva bili muškog spola.¹²

Zabrinutost zbog problema nasilja nad ženama široko je raspostranjena u Bosni i Hercegovini gdje je skoro svaka druga žena iskusila neki oblik nasilja koje, smatraju stručnjaci/kinje, postaje sve kompleksnije, a žene bivaju životno ugroženije. Informacije koje je objavio MUP RS-a je da su u ovom entitetu tokom jedanaest mjeseci 2019. godine **četiri žene ubijene kao posljedica nasilja u porodici**. Dvije su supruge, jedna intimna partnerka i jedna snaha. Kao izvršioci su identifikovana četiri muškarca, od kojih su dvojica bračni drugovi, jedan je intimni partner i jedan je svekar. S druge strane, prema podacima FUP-a na području FBiH, zaključno s 1. oktobrom 2019. godine, evidentirano je **pet slučajeva ubistava žena** i svi slučajevi su rasvijetljeni. Međutim, još uvijek je ostala nerazjašnjena smrt ubijene L.B. iz Mostara, koja se dogodila 6. oktobra te iste godine.¹³

Slučaj iz Mostara: L.B. je bila Mostarka stara 19 godina, koja je izašla vani, a roditelji su je čekali kući jer je trebala krenuti nazad ka Sarajevu na fakultet. Umjesto toga, njen mobilni telefon odjednom je bio nedostupan. Pronašli su je u rijeci Studenčici, nadomak Ljubuškog. Ovaj slučaj do danas je ostao nerazjašnjen. O slučaju je snimljen dokumentarni film u produkciji Federalne TV, autorice Elme Kazagić.¹⁴

---

10 Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Rasprostranjenost i karakteristike nasilja prema ženama u BiH. 2003. Dostupno na: <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Bosnia/studijaprevalencaBHS.pdf> Pristupljeno: 20.05.2023.

11 OSCE BiH. Combating Gender Based Violence. Dostupno na: https://www.osce.org/files//documents/0/2/468345_0.pdf Pristupljeno: 21.05.2023.

12 Nezavisne novine. Nasilje u porodici u Srpskoj u porastu, dvije osobe stradale. 10.07.2023.

13 Faktor. Nasilje nad ženama u BiH sve kompleksnije, mnoge životno ugrožene. Dostupno na: <https://faktor.ba/vijest/nasilje-nad-zenama-u-bih-sve-kompleksnije-mnoge-zivotno-ugrozene/62190> Pristupljeno: 10. 7. 2023.

14 Depo portal. Dokumentarac o L.B. Dostupno na: <https://depo.ba/clanak/224252/pogledajte>

Slučaj ubijene E.O. iz Bihća pokrenuo je niz protesta širom BiH. E.O. je ubijena 11. oktobra 2022. godine u porodičnoj kući u 32. godini života od strane njenog supruga, koji je poslije izvršio samoubistvo. Ona je brutalno zadavljena. Opravdanje ne smije postojati je nije „sama za to kriva”. Ubistvo žene nije porodična tragedija, nije nesretan slučaj, već je femicid. E.O. je ubijena zato što je žena.¹⁵

Poražavajuća je činjenica da veliki broj slučajeva ostaje neprijavljen, neriješen ili su čak počinioci oslobođeni svake krivnje i odgovornosti, a žrtve nezaštićene ili ubijene.

Srbija

Prema podacima Ministarstva pravde, broj žrtava porodičnog nasilja od početka 2020. godine iznosi 12.332, od čega su **8.924 žrtve žene, odnosno 72,4 posto**. U Ministarstvu pravde kažu da su javni tužioci od početka 2020. godine podnijeli 10.999 prijedloga za hitne mjere protiv nasilnika, a da su sudovi usvojili 10.620 tih prijedloga i produžili hitnu mjeru ili hitne mjere za 30 dana. Zabilježen je i izvjestan porast u broju razmotrenih slučajeva nasilja u porodici, pa su tako grupe za koordinaciju i saradnju u tih osam tužilaštava **u periodu od maja do jula 2019. godine razmotrile 4.694 prijavljenih slučajeva nasilja u porodici, a u istom periodu 2020. godine 605 slučajeva više, ukupno 5.299**.

U periodu od 1. januara do 30. juna 2022. godine, na osnovu medijskog izveštavanja, zabilježeno je ukupno 17 ubistava žena – od čega **12 slučajeva ubistava** u porodično-partnerskom kontekstu i pet (5) slučajeva ubistava izvan porodično-partnerskog konteksta.¹⁶ Ovi podaci se prikupljaju kako bi se ukazalo na ozbiljnost posljedica nasilja u porodici, te kako bi se istražilo da li i kakvog efekta imaju mjere, strategije i zakoni u oblasti sprječavanja i suzbijanja nasilja nad ženama u porodici, kao i dale preporuke za postupanje u budućnosti.

U julu 2023. godine dogodila su se dva femicida u Srbiji, i to 5. 7. u selu kraj Boljevacu kad je muškarac ubio svoju suprugu, a potom je 6. 7. pronađeno beživotno tijelo prethodno nestale Noe Milivojev (18) koju je ubio dečko – što predstavlja i prvi femicid ove godine u kome je ubijena trans žena.

Oba ova zločina po svojim okolnostima su potpuni prikaz mizoginije i nasilja

---

dokumentarac-o-misterioznoj-smrti-lane-bijedic-sta-su-o-svemu-ispricale-njena-majka-prijateljica-vjestaci-policajci Pristupljeno: 15. 6. 2023.

15 Ženska mreža. Mi, žene Bosne i Hercegovine, kažemo nijedna više! Dostupno na: <https://zenskamreza.ba/mi-zene-bosne-i-hercegovine-ujedinjene-i-solidarne-kazemo-nijedna-vise/> Pristupljeno: 10. 7. 2023.

16 AŽC. Kvantitativno-narativni izveštaj o femicidu za 2022. godinu. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Polugodi%C5%A1nji_Kvantitativno_-_narativni_godi%C5%A1nji_izve%C5%A1taj_2022._godina.pdf

kojima su žene i djevojčice svakodnevno izložene u društvu. Žene u Srbijisu izložene nasilju u javnosti i na internetu, partnerskom nasilju, nasilju u porodici, eksploataciji na poslu i kod kuće, i samim tim žene najviše plaćaju posljedice ove društvene krize, i to svojim životima.¹⁷

U Srbiji je tokom 2016. godine u porodično-partnerskom nasilju ubijeno **30 žena, a 327 u posljednjih 10 godina**. Posebno zabrinjavajući podatak je taj da su **dvije od tri žene u Srbiji bile žrtve nekog oblika nasilja tokom svog života**. Ovi podaci bili su okidač za pokretanje inicijative za obilježavanje dana sjećanja na sve žene žrtve nasilja koju je pokrenulo civilno društvo.

Dan sjećanja na žene žrtve nasilja – 18. maj, ustanovljen je 2017. godine odlukom Vlade Republike Srbije na inicijativu potpredsjednice Vlade i predsjednice Koordinacionog tijela za rodnu ravnopravnost Zorane Mihajlović i mreža nevladinih organizacija Žene protiv nasilja, kako bi se javnost, ali i nadležne institucije, stalno podsjećale na rizik od femicida i njegove posljedice. **Dan sjećanja na žene žrtve nasilja** podržale su i 32 organizacije civilnog društva, a peticiju je potpisalo više od 8.000 građanki i građana Srbije tokom akcije provedene u 25 gradova i opština.¹⁸

Sjećanje na sve žene koje više nisu među nama ujedno je i opomena da nepostupanje ili neadekvatno postupanje nadležnih institucija u slučajevima rodno zasnovanog nasilja žene plaćaju svojim životima. Femicid nije nepredvidiv zločin što su potvrdili i nalazi istraživanja „Kad institucije zakažu ostaje tišina”.

Hrvatska

Prema zvaničnim podacima Ministarstva unutrašnjih poslova u Hrvatskoj, od 2003. godine kada je usvojen Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, **svake godine je prijavljeno između 11.500 i 17.500 počinilaca**, a broj **osoba koje su preživjele nasilje kreće se između 14.500 i 22.200**, od čega su žene preživjele nasilje u 64% do 71% zabilježenih slučajeva. Što se tiče nasilničkog ponašanja u porodici, prema Kaznenom zakonu (član 215a), službeni podaci policije pokazuju da je svake godine prijavljeno **između 1.400 i 2.000 kaznenih djela**, pri čemu je oštećeno između 1.500 i 2.200 osoba, od čega **žene uglavnom čine između 75% do 80%**.

Po broju žena koje su ubijene, po policijskim podacima, vidimo da se na godišnjem nivou radi o broju od **22 do 45 ubijenih žena**. Njihovi sadašnji ili bivši partneri/supružnici bili su počinioci u 20% do 65% slučajeva, u zavisnosti

¹⁷ Talas TIRV. Saopštenje povodom femicida. Dostupno na: <https://talas.org.rs/saopstenja/>
Pristupljeno: 10. 7. 2023.

¹⁸ Zavod za ravnopravnost polova. 18. maj – Dan sećanja na žene žrtve nasilja. Dostupno na: <https://ravnopravnost.org.rs/18-maj-dan-secanja-na-zene-zrtve-nasilja/> Pristupljeno: 25. 6. 2023.

od godine koja se razmatra.¹⁹

Razna istraživanja provedena na teritoriji Hrvatske pokazuju da je barem 38% žena doživjelo neki oblik seksualnog nasilja i/ili uznemiravanja u poslovnom okruženju, 40% studentkinja i 14% studenata doživjelo je neželjene seksualne primjedbe i ponude, a čak 48.5% žena doživjelo je pokušaj silovanja ili silovanje, od čega 32.1% više puta.²⁰ Seksualno nasilje ubraja se u najmanje prijavljivane zločine s najvećom proporcijom tamnih brojki.

Porodično i seksualno nasilje dva su osnovna oblika rodno zasnovanog nasilja, što znači da ih u najvećem broju doživljavaju upravo žene. Kada se govori o seksualnom nasilju, najčešće su ga preživjele mlade žene, od 19 do 30 godina u 45% slučajeva, a porodično nasilje najčešće doživljavaju odrasle žene.

Dovoljan je pokazatelj razmjera nasilja nad ženama i podatak sa zvaničnog internet sajta MUP-a Hrvatske za 11. juli 2023. godine, koji pokazuje da je u protekla 24 sata na području Republike Hrvatske iz domene nasilja u obitelji evidentirano ukupno **40** događaja, od kojih **10** kaznenih djela (iz čl. 179. a *Nasilje u obitelji* KZ RH) i **30** prekršaja (iz čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji).²¹

Crna Gora

Crna Gora nije ni u kom slučaju imuna na ovu globalnu pošast. Rodno zasnovano nasilje predstavlja najzastupljeniji vid povrede ljudskih prava u Crnoj Gori, a od izbijanja pandemije korona virusa podaci pokazuju da je došlo do **porasta broja prijavljenih slučajeva porodičnog nasilja za 27%**.

UNDP svake godine zajedno s Vladom CG, brojnim organizacijama, institucijama i grupama radi na rješavanja problema rodno zasnovanog nasilja nad ženama i daju podršku međunarodnoj manifestaciji „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja”, u cilju eliminisanja nasilja nad ženama jer svi/e građani i građanke mogu dati doprinos i podršku sprječavajući ga u svakodnevnom životu. Prema podacima UNDP-a, **svaka peta žena u CG doživi porodično nasilje, a svaka treća neki vid seksualnog nasilja.**

---

19 Sigurno mjesto. Statistika - Rasprostranjenost nasilja nad ženama. Zagreb, 2011. Dostupno na: <http://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/> Pristupljeno: 25. 6. 2023.

20 Ženska soba. Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000. – 2010. Dostupno na: <http://zenskasoba.hr/docs/Seksualno%20nasilje%20izvjestaj%202011.pdf> Pristupljeno: 25. 6. 2023.

21 MUP RH. Nasilje u obitelji u posljednja 24 sata. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/kalendar-nasilja/izvjestaji/nasilje-u-obitelji-u-posljednja-24-sata/283318> Pristupljeno: 11.7.2023.

Kao i dobar dio zemalja regiona, uključujući i Srbiju, ni Crna Gora nema zvaničnu statistiku o broju žena ubijenih u porodično-partnerskom kontekstu. Organizacija Centar za ženska prava (CŽP) vodi svoju evidenciju, prema kojoj su se u periodu od 1. 1. 2001. do 28. 2. 2017. u Crnoj Gori dogodila najmanje 73 femicida. U periodu od 2018. do kraja 2021. godine ubijeno je 12 žena, a do jula 2022. još dvije žene. Podaci o broju femicida za period od 2011. do 2022. dobijeni su na osnovu praćenja i analize dostupnih medijskih članaka, te su prema tome nepotpuni.²²

Prema podacima koje je CŽP prikupio od nadležnih sudova, sudovi za prekršaje su u 2021. godini imali 2.176 predmeta u vezi s nasiljem u porodici. Do kraja 2021. prekršajni sudovi okončali su 70% predmeta tj. njih 1.539, ali je kaznena politika preblaga. U ukupnom broju okončanih predmeta zatvorske kazne su izrečene u samo 7% predmeta koji su vođeni pred sudovima, ostale kazne su uglavnom uslovne.²³

Nasilje nad ženama i djevojkama ima mnogo oblika i duboko pogađa svako društvo. Svaka treća žena doživi fizičko ili seksualno nasilje tokom svog života, uglavnom **od strane svog intimnog partnera**.

2.2.2. Kampanje podizanja svijesti protiv rodno zasnovanog nasilja

Pored različitih istraživanja, u posljednje dvije decenije česta je pojava i različitih *online* kampanja i pokreta kako bi se skrenula pozornost na postojanje rodno zasnovanog nasilja i njegovih različitih oblika širom svijeta. Veliki broj ovih pokreta i kampanja imao je ogroman odziv prijavi slučajeva, te su postali globalni i viralni.

---

22 Vreme. Femicid u Crnoj Gori: Ne zna se broj ubijenih žena. Dostupno na: <https://www.vreme.com/kolumna/femicid-u-crnoj-gori-ne-zna-se-broj-ubijenih-zena/> Pristupljeno: 10. 7. 2023.

23 Ibid.

16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama je globalna svjetska kampanja koju obilježava skoro 2.000 organizacija u preko 100 država svijeta. Kampanja počinje 25. novembra na Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama i završava 10. decembra na Međunarodni dan ljudskih prava. Ovu kampanju obilježavaju i u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji. Tema kampanje 16 dana aktivizma 2023. godine je „UJEDINITE SE! Aktivizam za okončanje nasilja nad ženama i djevojčicama”. Cilj kampanje je da se pozove na prevenciju i eliminaciju nasilja nad ženama i djevojčicama.²⁴

1 milijarda ustaje, pleše i protestuje protiv rodno zasnovanog nasilja – ova kampanja se obilježava od 2012. godine.. Riječ je o globalnoj kampanji koju je pokrenula Eve Ensler radi okončanje silovanja i seksualnog nasilja nad ženama. Pokrenuta je kao dio pokreta V-Day. „1 milijarda” se odnosi na statistiku UN-a da će jedna od tri žene biti silovana ili pretučena tokom svog života, što zapravo čini oko jedne milijardu žena. Kampanja se svake godine širi.²⁵

#MeToo je društveni pokret i kampanja podizanja svijesti protiv seksualnog zlostavljanja, seksualnog uznemiravanja i kulture silovanja u kojoj uglavnom žene objavljuju svoja iskustva zlostavljanja ili uznemiravanja. Aktivistkinja Tarana Burke koja je preživjela seksualno nasilje počela je koristiti izraz „Me Too” u ovom kontekstu na društvenim mrežama, na Myspaceu, 2006. godine. Hashtag #MeToo biva ponovo korišten od 2017. godine kao način da se skrene pažnja na razmjere ovog problema. Svrha „Me Too”, kako je prvobitno objesnila Burke, jeste osnaživanje žena koje su preživjele nasilje (posebno mladih i ranjivih žena) kroz empatiju, solidarnost i snagu u brojnosti, vidno pokazujući koliko ih je doživjelo seksualno zlostavljanje i uznemiravanje, naročito na radnom mjestu.

²⁴ 16 Days of Activism. Dostupno na: <https://www.1800respect.org.au/promoting-1800respect/16-days-of-activism> Pristupljeno: 14. 7. 2023.

²⁵ One Billion Rising. Dostupno na: https://www.huffpost.com/entry/one-billion-rising_b_1909698 Pristupljeno: 15. 7. 2023.

#spasime je Facebook inicijativa koju je pokrenula glumica i redateljica Jelena Veljača u Hrvatskoj 2019. godine. U samo nekoliko dana broj pratilaca/teljki narastao je na gotovo 40.000. Ideja se rodila još za vrijeme slučaja „Darugarac”.²⁶ Inicijativa je pokrenuta u ime sve djece i svih žena koje je sistem propustio spasiti i potpuno ih iznevjerio. Akcija je ubrzo iz virtualne sfere prešla na ulice i održani su protesti, simbolično u 5 do 12.

Pokret „Nisam tražila” je, također, iniciran i proširio se putem Facebook platforme 2021. godine. Stranica je kreirana nakon što je glumica Milena Radulović optužila svog profesora, reditelja Miroslava Aleksića, za silovanje, što je pokrenulo lančanu reakciju i javne istupe glumica širom Srbije kako bi prijavile i progovorile o silovanjima koje su preživjele u školi glume. Početna reakcija bila je zaprepaštenje javnosti učestalošću zlostavljanja, nakon čega su uslijedile i poruke ohrabrenja #NisiSama i neke konkretne akcije. U samo nekoliko sati povezale su se umjetnice iz cijelog regiona. Stranica je u kratom roku zaprimila enorman broj priča i ispovijesti.

---

26 Slučaj Darugarac: Darko Kovačević, poznatiji po nadimku Darugarac, zbog brutalnog premlaćivanja 18-godišnje djevojke u Zadru u junu 2018. godine, osuđen je na maksimalnu kaznu od pet godina zatvora bezuslovno. Sam sudski postupak upozorio je na mnogo *rupa* u hrvatskim zakonima i njihovoj primjeni, te je izazvao velike polemike u javnosti jer je, naime, Darugarac, koji je pola sata udarao glavom 18-godišnjakinje o umivaonik lokalnog kafića, sve dok umivaonik nije pukao, pušten da se brani sa slobode nakon što je isteklo obaveznih šest mjeseci u pritvoru, te tek potom pravosnažno osuđen na još četiri godine i šest mjeseci izdržavanja zatvorske kazne. Porodica djevojke koja je preživjela nasilje je imala preblagu policijsku zaštitu, nisu dobili status zaštićenih svjedoka/inja, te su tokom svih ovih godina trpili prijetnje putem telefona i interneta.

Ova kampanja odličan je primjer jer se vrlo brzo prelila iz Srbije i u druge gradove i države regiona i pokrenut je niz akcija. Na Akademiji scenskih umjetnosti u Sarajevu (koja se opetovano spominje u porukama na stranici kao mjesto na kojem se uznemiravanje ili zlostavljanje dešavalo) oformljena je Komisija za prevenciju seksualnog i rodno zasnovanog uznemiravanja. Akademija scenskih umjetnosti čvrsto stoji iza politike nulte tolerancije na svaki oblik diskriminacije, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja prema njihovim navodima. Započeto je s kontinuiranom tematskom edukacijom kompletnog kolektiva i studenata/kinja.

Dio svjedočanstava odnosio se i na dešavanja na Univerzitetu u Tuzli, te je zbog toga Omladinski pokret *Revolt* zatražio od Univerziteta u Tuzli da preispita te navode. Filozofski fakultet u Tuzli javno se oglasio i ohrabrio svoje

studente i studentkinje da, u skladu s etičkim i moralnim kodeksom, zajedno s uposlenicima/ama Filozofskog fakulteta, grade prostor u kome se ne dešavaju niti tolerišu bilo kakvi slučajevi ugrožavanja ljudskog integriteta i digniteta.

U Zagrebu je Akademija dramskih umjetnosti pripremala prijave DORH-u (Državno odvjetništvo Republike Hrvatske). Potaknuta svjedočanstvima iz grupe „Nisam tražila” dekanesa Akademije Franka Perković, u saradnji s Uredom pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, osnovala je radnu grupu koja se bavi prikupljanjem podataka o slučajevima zlostavljanja i uznemiravanja na ADU.

Nakon pokreta „Nisam tražila“ sve više se govori o proživljenom nasilju i to je dobro. Upoznali/e smo svu silu i dominaciju muškarca na poziciji moći u raznim segmentima društva. Međutim, još uvijek se svakodnevno suočavamo s jako velikim brojem slučajeva nasilja i femicida, što znači da sistem ne funkcionira dovoljno dobro i adekvatno.

Pokrenuto je još dosta sličnih kampanja s ciljem sprječavanja i zaštite od rodno zasnovanog nasilja. U Crnoj Gori pokrenute su kampanje **#osvijetlimomrak** i **#kadnecunecu** koje su provele NVO Prima, Sigurna ženska kuća i SOS Nikšić, u Srbiji je Autonomni ženski centar pokrenuo **#mogudanecu**, a u Hrvatskoj CESI **#mogurecinecu**.

2.2.3. Rodno zasnovano nasilje u akademskoj zajednici

Rodno zasnovano nasilje može rezultirati fizičkom, seksualnom, emocionalnom ili psihološkom štetom za osobu koja ga preživljava ili joj nanijeti ekonomski gubitak. Međutim, ono što je posebno primijećeno je velika zastupljenost ovih vidova nasilja u akademskom okruženju i zajednici. Zbog toga je neophodno naglasiti važnost uspostave mehanizama za prevenciju rodno zasnovanog nasilja i promociju rodne ravnopravnosti na univerzitetima i u školama, a to bi nadalje trebalo rezultirati promjenom opšte i organizacione kulture u široj akademskoj zajednici.

2.2.3.1. Regionalno istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u akademskim zajednicama

2022. godine objavljeno je prvo regionalno istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u akademskim zajednicama u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori. Istraživanje „**Izazovi integriranja rodne ravnopravnosti u univerzitetskoj zajednici: Protiv rodno zasnovanog nasilja**” realizovano je u okviru projekta UNIGEM (University and Gender Mainstreaming) koji finansira Vlada Ujedinjenog Kraljevstva.

Rezultati istraživanja pokazali su da čak 80 posto intervjuisanih osoba znaju da su njihove kolege/ice doživjele seksualno i rodno zasnovano nasilje ili diskriminaciju, **61 posto intervjuisanih doživjelo je rodno zasnovano ili seksualno nasilje**, te da nema transparentne i otvorene komunikacije o RZN-u na univerzitetima.²⁷

Rezultati istraživanja takođe su ukazali na nisku razinu znanja o pojmovima koji se tiču rodne diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja. Akademska zajednica često dovoljno ne poznaje terminologiju, a samim tim ne znaju ni kvalifikovati ono što rodno zasnovano nasilje jeste. To je jednim dijelom razlog zbog čega je priča o RZN-u u akademskoj zajednici obavijena velom šutnje. Rezultati pokazuju da treba osnaživati ljude u akademskoj zajednici da prepoznaju RZN i da reaguju kada ga prepoznaju. Činjenica je da u visokoobrazovnim institucijama ne postoje odgovarajući mehanizmi koji idu u pravcu rješavanja problematike rodne diskriminacije i RZN-a. Stoga se mora sistemski raditi na prevenciji i iskorjenjivanju ovog problema.

U istraživanju je učestvovalo 4.754 ispitanika i ispitanica iz redova nastavnog i administrativnog osoblja, kao i studenti/kinje društvenih, humanističkih, prirodnih, tehničkih, zdravstvenih i drugih usmjerenja. Publikacija je izdata na bosanskom, crnogorskom, hrvatskom i srpskom jeziku i promovisana u svih 18 partnerskih institucija projekta UNIGEM.

---

²⁷ Univerzitetski gender resursni centar. O rezultatima UniGem istraživanja. Dostupno na: <https://unigerc.unsa.ba/o-rezultatima-unigem-istrazivanja-zilka-spahic-siljak/> Pristupljeno: 25. 6. 2023.

2.2.3.2. Istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u obrazovnim institucijama BiH

Fondacija CURE je izradila analizu „**Pogled iz drugog ugla: Udžbenička politika i analiza zastupljenosti stereotipa u udžbenicima srednjih škola u Kantonu Sarajevo**”²⁸ u kojoj je evidentiran značajan broj stereotipa i predrasuda. Za potrebe tog istraživanja analizirano je sedam udžbenika koji se koriste u srednjim školama u Kantonu Sarajevo u kojima su mapirani različiti oblici stereotipa, predrasuda, mizoginije i drugih oblika neravnopravnog statusa muškaraca i žena, ali su uočena i kršenja zakona, konvencija i amandmana koje je BiH potpisala i usvojila. Jedan od važnih zaključaka koji proizilazi iz ovog istraživanja, a tiče se rodnih stereotipa glasi: „Žene i djevojčice su brojčano slabo zastupljene u udžbenicima i to u svim predmetima, u svim razredima i u svim udžbenicima”. Dakle i u tekstovima i na slikama i ilustracijama manje su (ako su ikako) predstavljene nego muškarci i dječaci.

Muškarci se češće predstavljaju kao nosioci zanimanja nego žene. Time se stvara utisak da su žene rjeđe zaposlene. To jasno oponira realnosti. Muškarci i žene se predstavljaju u tradicionalnim zanimanjima pri čemu je spektar zanimanja u kojima se prikazuju žene znatno sužen i ukazuje na mali broj zanimanja. Muškarci u „ženskim zanimanjima“ (npr. njegovatelj) se ne prikazuju, ponekad su prikazane žene u dominantno muškim zanimanjima. Realnost iz udžbenika time je iskrivljena, a na nove razvojne tokove ne obraća se pažnja. Ako se muškarci i žene predstavljaju zajedno u jednoj poslovnoj situaciji, muškarac uglavnom preuzima vodeću poziciju (npr. ljekar i medicinska sestra). Aktivnosti u domaćinstvu se, i na slikama i u tekstovima, prikazuju kao isključivo ženski poslovi, muškarci se još možda mogu vidjeti kako obavljaju poljske radove ili idu u rat. Žene se najčešće mogu vidjeti kao majke koje se brinu o svojoj djeci i njeguju ih kada su ona bolesna. Očevi se prikazuju mnogo rjeđe, skoro nikako, a kada se prikazuju onda su to obično neke aktivnosti koje ne spadaju u svakodnevnicu. Činjenica da mnoge žene moraju same odgajati djecu gotovo se potpuno ignoriše (savremeni tekstovi), a u udžbenicima dominira sveta porodica „otac-majka-dijete”. Historijski prikazi imaju tendenciju ka krivotvorenju i ispuštanju uloge žene u historiji. Kada se prikazuju kulture sakupljača i lovaca, jezički se ignoriše da su isključivo žene skupljale sjemenke, plodove ili biljke te su tako pribavljale veliki dio potrebne hrane. Gotovo bez izuzetka u udžbenicima se upotrebljava generički muški rod.

Na osnovu ove analize, a u kontekstu stereotipa, proizilazi da se može zaključiti da su tri osnovna odgojno-obrazovna stuba pod uticajem već naučenih sistema

²⁸ Fondacija CURE. Pogled iz drugog ugla. Dostupno na: <https://fondacijacure.org/wp-content/uploads/2022/03/Pogled-iz-drugog-ugla.pdf> Pristupljeno: 13. 7. 2023.

protkanih različitim uticajima poput tradicije, stereotipa, patrijarhata, običaja, dominantne uloge bivših sistema življenja i slično. Da bi se ovakav generički problem poboljšao i u konačnici riješio, potrebna su sistemski djelovanja kao što su razne edukacije roditelja koji su već i sami prilično svjesni jednakog tretmana vlastite muške i ženske djece, ali obrazovni sistem nema tu subjektivnu ulogu i njihov sistem djelovanja najčešće ostaje onakav kakav je i bio.

Ministarstva obrazovanja trebalo bi detaljnije i jasnije da definišu pravila izrade udžbenika i njihovog odobravanja.

2.3. Posljedice rodno zasnovanog nasilja

Razumijevanje posljedica rodno zasnovanog nasilja nam, takođe, može pomoći da prepoznamo kada se ovaj vid nasilja događa. Posljedice RZN-a ne trpe samo žene i djevojke, već i njihove porodice, djeca i ljudi iz najbližeg okruženja. Nasilje može negativno uticati na fizičko, mentalno, seksualno i reproduktivno zdravlje žena i može povećati rizik od dobijanja HIV-a u nekim okruženjima.

- **Fizičke posljedice** kreću se od relativno lakših povreda do teških povreda koje dovode do smrti ili trajnog invaliditeta, neželjene trudnoće ili negativnog ishoda trudnoće, spolno prenosivih infekcija, infekcija urinarnog trakta itd.
- **Psihološke posljedice** uključuju anksioznost, nervozu, poteškoće sa spavanjem i koncentracijom, nedostatak apetita ili veoma povećan apetit, bijes i razdražljivost, depresiju, samopovređivanje i samoubilačke misli.
- **Društvene posljedice** uključuju distanciranje osobe od prijatelja i porodice, samoizolaciju, gubitak posla ili prihoda, napuštanje škole, društvenu izolaciju i marginalizaciju itd.
- **Ekonomске posljedice** (kao potkategorija društvenih posljedica) rodno zasnovanog nasilja odražavaju se u širokom spektru posljedica. Žene koje u preživjele nasilje mogu patiti od izolacije, nemogućnosti rada, gubitka finansijskih sredstava, nedostatka učešća u redovnim aktivnostima i ograničene sposobnosti da rade, a samim tim i da brinu o sebi i svojoj djeci.

Istraživanje Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) iz 2013. godine o posljedicama na zdravlje povezanim s nasiljem nad ženama otkrila je da su žene koje su bile fizički ili seksualno zlostavljane imale 1,5 puta veću vjerovatnoću da će imati spolno prenosivu infekciju i u nekim regionima HIV, u poređenju sa ženama koje nisu doživjele partnersko nasilje. Također, dvostruko je veća vjerovatnoća da će abortirati ili imati pobačaj.

Zdravstvene ili fizičke posljedice mogu uključivati i glavobolje i druge bolove (npr. bol u leđima, bol u stomaku, hronični bol u karlici), gastrointestinalne poremećaje, ograničenu pokretljivost i loše zdravlje generalno. S druge strane, preživljavanje nasilja, posebno tokom djetinjstva, može dovesti do povećane nikotinske ovisnosti, zloupotrebe supstanci i rizičnog seksualnog ponašanja. Posljedice koje se u odrasloj dobi također povezuju uz ovaj vid nasilja su ispoljavanje nasilničkih šablona ponašanja (najčešće kod muškaraca) i preživljavanje nasilja (najčešće kod žena).

3. Pravni aspekti rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama

Zemlje Zapadnog Balkana ne čine dovoljno da dokumente, protokole i konvencije čije su potpisnice, poput Istanbulske konvencije ili CEDAW konvencije, uistinu i primjenjuju, te je nepostojanje i nedonošenje adekvatnih sankcija za njihovo nepoštovanje u suštini najveći problem.

3.1. Relevantni međunarodni okvir i konvencije

Do sada najsveobuhvatniji obavezujući međunarodni instrument u oblasti sprječavanja i suzbijanja rodno zasnovanog nasilja je **Konvencija Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici**. Kao što je prethodno navedeno, ova Konvencija, poznatija kao Istanbulska, prepoznaje nasilje nad ženama, definiše rodno zasnovano nasilje, ali i predviđa prilagodbe i unaprjeđanja u državama potpisnicama u poljima zaštite žena koje su preživjele rodno zasnovano nasilje i procesuiranja počinitelaca nasilja.

Konvencija Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)²⁹ donesena je u maju 2011. godine. Konvencijom se predviđa da provedba zajedničkih standarda i ciljeva bude obavezujuća za sve države potpisnice, što znači da se institucionalni, odnosno zakonski okvir država potpisnica mora prilagoditi postojećim dokumentima vezanim za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja.

Peto poglavlje Konvencije tretira oblast materijalnog krivičnog prava (od člana 29.) i u članovima od 33. do 42. navodi sljedeće kategorije kao oblike rodno zasnovanog nasilja koji (pored fizičkog nasilja) podliježu krivičnoj odgovornosti:

- **Psihičko nasilje** podrazumijeva prijetnje, prinudu, verbalne uvrede i sl. koje narušavaju psihičko zdravlje žene;
- **Proganjanjem** se smatraju prijetnje zbog kojih žena strahuje za svoju sigurnost;
- **Seksualno nasilje**, uključujući i silovanje, podrazumijeva svaku seksualnu radnju na tijelu žene bez njenog pristanka. Navođenje nekoga na te radnje također smatra se seksualnim nasiljem;
- **Seksualno uznemiravanje** Konvencija definiše kao „neželjeno ponašanje seksualne prirode (verbalno, neverbalno, fizičko) koje vrijeđa dostojanstvo osobe dovodeći je u ponižavajuću situaciju i stvarajući zastrašujuću atmosferu.“

²⁹ Konvencija o prevenciji i sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) – dostupna na linku <http://arsbih.gov.ba/project/istanbulska-konvencija/>.

- **Ekonomsko nasilje** veoma je važna kategorija u vezi s rodno zasnovanim nasiljem. Ono se ispoljava na znatno drugačiji način od navedenih, ali je jednako važno – ilustruje poluge moći, odnosno uznapredovalu poziciju nemoći u koju se žrtva dovodi, budući da joj se uskraćivanjem finansijskih sredstava uskraćuju elementarne mogućnosti da donosi egzistencijalne odluke.
  - a) Ograničen pristup novcu u domaćinstvu;
  - b) Ostavljanje bez materijalnih sredstava (ukoliko žrtva nije u radnom odnosu, odnosno nema ličnih prihoda, ne zarađuje novac);
  - c) Uskraćivanje novca za lične potrebe;
  - d) Zabrana zapošljavanja;
  - e) Oduzimanje ličnog novca.

Pored ovih oblika nasilja, Konvencija takođe navodi i genitalno sakaćenje, prinudnu sterilizaciju, prinudni abortus i prinudni brak kao zabranjene oblike nasilja nad ženama.

Istanbulska konvencija sadrži zaštitne mehanizme koji mogu pomoći ženama, ali se oni ne primjenjuju. Konvencija definiše i kriminalizuje različite oblike nasilja nad ženama, kao i nasilje u porodici. Države potpisnice moraće da uvedu niz novih krivičnih djela tamo gdje ona ne postoje. To uključuje psihološko i fizičko nasilje, seksualno nasilje, uključujući silovanje, uhođenje, sakaćenje ženskih genitalija, prisilne brakove, seksualno uznemiravanje, prisilni abortus i prisilnu sterilizaciju. Kultura, tradicija ili takozvana „čast» ne mogu se smatrati opravdanjem za bilo koji od ovih prekršaja.

Najveći problemi u provedbi Konvencije između ostalog su percepcija i stereotipi o njoj. Jedan od njih je npr. da se ovom Konvencijom širi „LGBTI ideologija”. Mnogo visokopozicioniranih dužnosnika/ca nije pročitao niti razumjelo sadržaj ovog dokumenta. Istanbulska konvencija može zaštititi žene od mnogih opasnosti kao što je ulazak u dječje brakove. Ona uopšte ne zahtijeva od država potpisnica da regulišu određeni pravni status interseksualnim i transrodnim osobama. Ovi termini se čak nigdje u tekstu ni ne spominju. Ne spominje se ni pravno priznavanje istospolnih zajednica ili brakova. Ova tema je potpuno van okvira Konvencije.

Istanbulska konvencija predviđa promjene i unaprjeđenja u tri polja: prevencija, zaštita i procesuiranje počinioca.³⁰

U kontekstu obavezujućih međunarodnih standarda, važno je naglasiti da Komitet za praćenje primjene **Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije**

³⁰ Konvencija o prevenciji i sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) – dostupna na linku <http://arsbih.gov.ba/project/istanbulska-konvencija/>.

prema ženama (CEDAW) usmjerava značajnu pažnju na omogućavanje pristupa pravdi i podršci za žene koje su preživjele rodno zasnovano nasilje, kao i adekvatan odgovor pravosudnih institucija i drugih subjekata zaštite.

Komitet naglašava da „centri za besplatnu pravnu pomoć trebaju biti uspostavljeni na svim administrativnim nivoima, te da vladine institucije trebaju osigurati adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse, uključujući i pristup komunikaciji i informacijama u okviru pružanja besplatne pravne pomoći za žene koje su preživjele nasilje u krivičnim i građanskim postupcima”. Komitet dalje „traži od institucija da osiguraju da su svi oblici rodno zasnovanog nasilja prema ženama, uključujući i nasilje u porodici, adekvatno istraženi i procesuirani, ali i da se počinioci nasilja adekvatno kazne i da žrtve nasilja imaju pristup adekvatnom obeštećenju, uključujući i naknadu štete”. Žrtve rodno zasnovanog nasilja, uključujući i žene koje pripadaju naročito ranjivim kategorijama, trebaju imati pristup adekvatnoj podršci i pomoći, uključujući besplatnu pravnu pomoć. Komitet takođe „zahtijeva procjenu uticaja izgradnje kapaciteta pravosuđa i policije, kao i drugih subjekata zaštite od nasilja o striktnoj primjeni zakona koji inkriminišu sve oblike rodno zasnovanog nasilja prema ženama, te primjeni rodno senzibilisanih metoda istrage i uzimanja iskaza”.³¹

Sve četiri države koje su obuhvaćene ovom analizom potpisale su i ratifikovale obje gore navedene Konvencije. Implementacija odredbi i obaveza koje proizilaze iz ovih konvencija neadekvatna je ili nepostojeća. Prepoznavanje i sudsko procesuiranje različitih oblika rodno zasnovanog nasilja jedan je od ključnih prioriteta u pravcu njegovog efikasnog sprječavanja i suzbijanja u ovim zemljama Zapadnog Balkana. U tom kontekstu, od ključne je važnosti da osobe koje su preživjele nasilje imaju osiguran nesmetan pristup sistemskoj psihološkoj, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti i pomoći, kao i pristup pravdi, kroz sudski postupak, u okviru kojeg imaju specifična prava i obaveze definisane krivično-procesnim zakonima.

3.2. Pravni okvir u Bosni i Hercegovini

BiH je potpisnica nekoliko međunarodnih konvencija i sporazuma, a Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) preuzela je sukcesijom 1993. godine, te je ona iste godine postala pravno obavezujuća za BiH. CEDAW je sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine, stoga se primjenjuje direktno i ima prioritet nad domaćim zakonima. BiH je 2013. godine postala šesta zemlja članica Vijeća Evrope koja je ratifikovala Konvenciju o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, čime se obavezala na poduzimanje

³¹ Tačka 14a i tačka 26a,c,d Zaključnih komentara i preporuka CEDAW Komiteta na Šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije prema ženama, CEDAW/C/BIH/CO/6, 8. novembar 2019. godine

zakonodavnih i drugih mjera radi osiguranja pravnog, institucionalnog i organizacionog okvira za prevenciju nasilja nad ženama, zaštitu žrtava nasilja te kažnjavanje počinitelaca nasilja. Navedeno bi trebalo značiti da je rodno zasnovano nasilje diskriminatorno i kažnjivo zakonom.

Problem adekvatne implementacije zakona i zakonskih regulativa u BiH najčešće proističe iz visokog nivoa decentralizacije, podijeljenosti i neusaglašenosti unutar državnog sistema (BiH je država koja ima dva entiteta: Federaciju BiH i Republiku Srpsku, deset kantona u FBiH, te Brčko distrikt), kao i nepostojanja dovoljnog broja zakona i mehanizama koji se provode na nivou cijele države. Određeni aspekti zaštite žena od rodno zasnovanog nasilja regulisani su samo na opštinskim, kantonalnim, entitetskim ili nivou Brčko distrikta.

S druge strane, sveobuhvatno i sistematično prikupljanje i analiziranje podataka o rodno zasnovanom nasilju u BiH još uvijek je vrlo ograničeno i nepotpuno, a institucije na svim nivoima uglavnom su usmjerene na prikupljanje podataka o nasilju u porodici, kao najraširenijem obliku rodno zasnovanog nasilja. Analize ovih podataka institucije provode bez ukazivanja na rodnu dimenziju nasilja. Ovaj nedostatak je direktna posljedica činjenice da **zakoni u BiH ne definišu i ne prepoznaju rodno zasnovano nasilje kao takvo**, bez obzira na obavezujuće međunarodne standarde u ovoj oblasti koji su sadržani u konvencijama koje je država ratifikovala.

Kada je riječ o zakonima i politikama koje tretiraju nasilje u porodici i rodno zasnovano nasilje u Bosni i Hercegovini, u obzir treba uzeti:

1. Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, za period od 2018. do 2022. godine;
2. Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, za period od 2013. do 2017. godine;
3. Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici za period od 2013. do 2017. godine;
4. Zakon o zabrani diskriminacije i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije;
5. Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini;
6. Zakone o zaštiti od nasilja u RS-u, FBiH i BD-u.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (ZORS)³² usvojen je 2003. godine i predstavlja najvažniji instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Zakon u svim aspektima prati odredbe Konvencije UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije.

---

³² Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 16/03, 102/09 i 32/10).

ZORS definiše određene oblike i aspekte rodno zasnovanog nasilja pa tako definiše seksualno uznemiravanje kao svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Član 13. ovog Zakona definiše i obavezu poslodavca/kinje da preduzme efikasne mjere u cilju sprječavanja uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja i diskriminacije po osnovu spola u radu i radnim odnosima, te naglašava da poslodavac/kinja ne smije preduzimati nikakve mjere prema zaposleniku/ci zbog činjenice da se on/ona žalio/la na uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i diskriminaciju po osnovu spola.

Kao rezultat pokreta „Nisam tražila” i masovnog broja prijava nasilja nad ženama do 19. januara 2021. godine, 41 institucija na nivou Bosne i Hercegovine imenovala je savjetnika/cu za prevenciju uznemiravanja na osnovu spola i seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu i donijela odluku o nultoj toleranciji na seksualno uznemiravanje.

U saradnji UNDP-a i UNFPA, 2011. godine provedeno je prvo pilot istraživanje o seksualnom uznemiravanju u privatnom sektoru u BiH.

Istraživanjem su obuhvaćene oblasti medija, arhitekture i građevinarstva, trgovine i igara na sreću. Istraživanje je pokazalo da veliki broj preduzeća iz privatnog sektora nije spremno da radi na istraživanju i prevenciji seksualnog uznemiravanja kao i da najveći broj ispitanika seksualno uznemiravanje dovodi u vezu samo s fizičkim uznemiravanjem, zanemarujući pri tome ostale oblike uznemiravanja. Evidentirano je i nepovjerenje u efikasnost zaštite i podršku profesionalne sredine u slučaju izlaganja seksualnom uznemiravanju.

U skladu s obavezama preuzetim ratifikovanjem Istanbulske konvencije, Vijeće ministara BiH je 23. 7. 2015. godine donijelo Odluku o usvajanju

Okvirne strategije za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini za period 2015. – 2018. godine. Pored toga, u RS-u i FBiH donesene su i provode se entitetske **strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici.** Usvajeni su novi **Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u FBiH, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS-a i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Brčko distrikta BiH.** Usvajanjem novog Krivičnog zakonika 2017. godine, Republika Srpska je uvela niz novih krivičnih djela s ciljem usklađivanja krivičnopravne zaštite za neke od oblika rodno zasnovanog nasilja s međunarodnim standardima sadržanim u Konvenciji. Dodatno je unaprijeđena zaštita žrtava nasilja u porodici, kao i koordinisano i efikasno djelovanje subjekata zaštite. Ovi zakoni u značajnoj su mjeri usklađeni s Istanbulsom konvencijom.

Uspostavljene su **osnove za održivost multidisciplinarnog pristupa zaštiti i prevenciji rodno zasnovanog nasilja**. U u svim kantonima u FBiH potpisani su protokoli o međusobnoj saradnji institucija u pružanju pojedinih vidova pomoći žrtvama nasilja u porodici, a u RS-u od 2013. godine djeluje **Opšti protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici**.

Izuzetno neefikasan sistem zaštite žena koje prijavljuju nasilnike, društvena stigma i izostanak ekonomske nezavisnosti žena dio je varijabli koje trebamo uzeti u obzir kada govorimo o značajnom prisustvu rodno zasnovanog nasilja u bosanskohercegovačkom društvu.

Primjer neefikasnosti sistema zaštite od rodno zasnovanog nasilja

Nakon stotina prijava policiji i Centru za socijalni rad, 25 mjeseci straha i proganjanja, A. K. je pred četverogodišnjom kćerkom ubio supruga. Ubijena je u julu 2021. ispred roditeljske kuće u Sarajevu. Sankcije Eldinu Hodžiću, suprugu ubijene A.K., za prijetnje oružjem, hiljade prijetećih poruka i uhođenje bile su simbolične i uslovne.

3.3. Pravni okvir u Srbiji

Srbija je Istanbulsku konvenciju potpisala u aprilu 2012. godine, a stupila je na snagu 1. augusta 2014. godine. U oktobru 2013. godine, Srbija je donijela **Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici**.³³ Prilikom ratifikacije, Srbija je izrazila rezerve u odnosu na dva člana Konvencije – član 30. st. 2 Konvencije, koji se odnosi na naknadu štete žrtvama koje nisu u mogućnosti da ovu naknadu ostvare iz drugih izvora (počinilac, osiguranje, neko drugo državno ili socijalno davanje) i člana 44. stav 1. tačka e) i st. 3. i 4. Konvencije dok ne izvrši usaglašavanje unutrašnjeg krivičnog zakonodavstva s navedenim odredbama Konvencije.

Da Srbija nikad nije ovom međunarodnom sporazumu pristupila s ozbiljnom namjerom njegove pune implementacije, najslikovitije nam opisuje samo obrazloženje **Prijedloga zakona o potvrđivanju Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici**, odjeljak III u kojem Vlada Republike Srbije navodi: „Za primjenu Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici nije potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva iz budžeta Republike Srbije za 2013. godinu“.³⁴

³³ Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori“, broj 012/13).

³⁴ Yucom. Istanbulska konvencija u Srbiji. Dostupno na: <https://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2019/03/Istanbulska-konvencija-u-Srbiji-praksa-i-izazovi.pdf>

U cilju implementacije Istanbulske konvencije, Vlada Srbije 2014. godine je osnovala **Koordinaciono tijelo za rodnu ravnopravnost** sa zadatkom da inicira i prati provođenje strateških dokumenata, zakona i drugih propisa u oblasti rodne ravnopravnosti. **Zakon o sprječavanju nasilja u porodici** donijet je 2016. godine i iste godine je stupio na snagu. Ovim zakonom su po prvi put u pravnom sistemu Srbije regulisane hitne mjere za postupanje u slučajevima nasilja u porodici i propisane obaveze koordinisanog rada svih relevantnih institucija u sistemu zaštite – policije, javnog tužilaštva, sudova i centara za socijalni rad.

U junu 2016. godine, Srbija je, u cilju usklađivanja krivičnog zakonodavstva s odredbama Konvencije, u krivičnopravni sistem **uvela četiri nova krivična djela**: proganjanje, spolno uznemiravanje, prinudno zaključenje braka i genitalno sakaćenje.

Pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja oformljen je **Sektor za antidiskriminacionu politiku i unaprjeđenje rodne ravnopravnosti** 2017. godine. Iste godine osnovan je i **Savjet za suzbijanje nasilja u porodici** koji prati primjenu Zakona o sprječavanju nasilja u porodici i „poboljšava koordinisanje i djelotvornost sprječavanja nasilja u porodici i zaštitu od nasilja u porodici”.³⁵

Prema izvještaju Autonomnog ženskog centra o implementaciji Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, **nijedno od gorepomenutih tijela ne prati sve oblike nasilja nad ženama koje su obuhvaćene Konvencijom**, a postoji i ozbiljan problem s nedostatkom ljudskih resursa u ovim tijelima, kao i neobjavljivanjem izvještaja o njihovom radu.³⁶

Pored brojnih strateških dokumenata koji postoje u Srbiji, a koji imaju za cilj borbu protiv diskriminacije, rodno zasnovanog nasilja i zaštitu ravnopravnosti, poput Nacionalne strategije za sprječavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije, s akcionim planom koji je važio do 2018. godine, Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine s akcionim planom do 2018. godine, Nacionalnog akcionog plana za primjenu Rezolucije 1325 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i sigurnost u Republici Srbiji (2017. – 2020.), **Srbija nije obezbijedila sveobuhvatne i koordinisane politike koje bi omogućile zaštitu svih žena od svih oblika rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije.**

---

³⁵ Ibid.

³⁶ Prijedlog zakona o potvrđivanju Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/183505>

Osim već navedenih problema u ostvarivanju prava i zaštite, posebno mjesto u problematici zaštite od nasilja zauzima i **Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći** koji zapravo prvi put sistemski reguliše pravnu pomoć koju građani/ke mogu ostvariti iz budžeta Srbije, odnosno jedinice lokalne samouprave. Iako je ovaj zakon prepoznao dijete i ženu koji su preživjeli/e porodično nasilje kao korisnike/ce besplatne pravne pomoći, osobe koje su preživjele druga krivična djela rodno zasnovanog nasilja, poput seksualnih delikata, ne mogu ostvariti ovo pravo (ukoliko nisu korisnice socijalne pomoći). Na ovaj način, krug korisnica besplatne pravne pomoći postavljen je veoma usko, što takođe predstavlja otežavajući faktor za ženu koja želi da potraži zaštitu od nasilja i utiče na nisku stopu prijave slučajeva nasilja.

Iako je zaštita od porodičnog i partnerskog nasilja adekvatno prepoznata u zakonskim i strateškim dokumentima, brojni drugi vidovi nasilja ostali su van vidokruga državnih organa, a zakonodavne aktivnosti Srbije u ovoj oblasti ne idu u prilog zaštite žena.

Čak i pored svih napora da se obračuna s nasiljem u porodici, Srbija nije uspjela smanjiti godišnji broj žrtava femicida. Razlog tome su brojni društveni i politički faktori, ali najviše to što se na nasilje i dalje reaguje uglavnom reaktivno, nakon što se ono dogodi, a izostaju sistemske preventivne mjere, naročito u obrazovanju mladih.

Primjer neefikasnosti sistema zaštite od rodno zasnovanog nasilja

Milan Lovrić iz Beograda ubio je bivšu suprugu O.L. u holu zgrade Centra za socijalni rad u Novom Beogradu, pobjegao je s mjesta zločina i potom skočio pod voz. On je O.L. udario kamenom u glavu dok je nije ubio na očigled njihove maloljetne djece. Naime, nakon razvoda O.L. je konstantno dobijala prijetnje smrću od bivšeg supruga, zbog čega ga je više puta prijavljivala. Njemu je bilo omogućeno da viđa djecu samo u njenom prisustvu, ali i pod obaveznim nadzorom Centra za socijalni rad. Inače, Milan Lovrić je nasilnik povratnik, koji je prethodno bio osuđen i proveo u zatvoru dvije godine jer je tukao najstarijeg sina i izbacio ga iz stana zbog četvorke iz engleskog jezika.

Slična situacija dogodila se samo nekoliko dana prije toga u Centru za socijalni rad u Rakovici, gdje je muž prvo napao nožem tri osobe zaposlene u Centru za socijalni rad, a potom ubio svoju ženu i zadavio dijete.

Kazne za nasilje nad ženama su na zakonskom minimumu. Prema CIN-ovom istraživanju, osuđeni za nasilje u porodici u zatvorima dobijaju izlaske u grad i slobodne vikende. U zatvoru svi imaju pravo na pogodnosti, a osuđenici su razvrstani u nekoliko grupa na osnovu dužine kazne, vrste i težine krivičnog djela, odnosa prema krivičnom djelu, bezbjednosnim rizicima i drugim kriterijumima. U zavisnosti od grupe u koju je raspoređen, zatvorenik dobija bolje uslove,

u šta spadaju i pogodnosti van zatvora: slobodan izlazak u grad, posjeta porodici i srodnicima vikendom i praznicima, a može dobiti i nagradno odsustvo iz zavoda do sedam dana u toku godine i korištenje godišnjeg odmora izvan zavoda.³⁷

Nekoliko njih je u protekle dvije godine pušten na uslovni otpust, a među njima je bio i Milan Lovrić koji je svoju suprugu usmrtio nekoliko mjeseci po izlasku iz zatvora. Lovrić je prethodno slobodno vrijeme van zatvora koristio za zastrašivanje supruge.

Svaku povredu sud može kazniti zatvorom od tri mjeseca do tri godine, odnosno do deset godina u slučajevima nasilja nad djetetom. Prema podacima Zavoda za statistiku za 2016. godinu, kazne za ovo krivično djelo su na zakonskom minimumu. Od ukupno 2.065 osuđenih, na zatvorsku kaznu osuđeno je manje od trećine – 620 osoba. Najveći dio, njih 223, kažnjeno je zatvorom od tri do šest mjeseci. Zatvor od pola godine do godinu dana dobilo je 169 nasilnika. Svega osam osoba osuđeno je na kaznu zatvora od tri do pet godina, dok je jedna osoba kažnjena zatvorom između 15 i 20 godina.

Blagonaklona kaznena politika prema osuđenima za nasilje u porodici govori o normalizaciji nasilja u društvu.

3.4. Pravni okvir u Hrvatskoj

Hrvatska ima odgovarajući pravni sistem, ima regulatorni okvir, Kazneni zakon,³⁸ Zakon o kaznenom postupku koji se primjenjuje na konkretni postupak,³⁹ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji,⁴⁰ strateške dokumente u vidu Istanbulske konvencije i Konvencije o zaštiti ljudskih prava, Konvencije UN-a o suzbijanju svih oblika nasilja protiv žena, te evropsku Direktivu o minimalnim standardima koje treba primjenjivati u odnosu na žrtve kaznenih djela, kao i druge strateške dokumente. Svi oni daju dobar pravni okvir na temelju kojega profesionalci/ke trebaju postupati.

U Hrvatskoj se, dakle, ne radi o problemu postojećeg pravnog okvira, nego o pitanju jesu li vlasti ispunile svoje obveze koje imaju s obzirom na pravni okvir, tj. jesu li kazneno-pravni mehanizmi koje imaju dobro primijenjeni ili su bili manjkavi

37 CIN Srbija. Porodično nasilje u Srbiji: male kazne, slobodni vikendi i ponovo nasilje. Dostupno na: <https://www.cins.rs/porodicno-nasilje-u-srbiji-male-kazne-slobodni-vikendi-i-ponovo-nasilje/>

38 Kazneni zakon RH (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, na snazi od 1. 1. 2023.)

39 Zakon o kaznenom postupku RH (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, na snazi od 19. 7. 2022.)

40 Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji RH (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, na snazi od 1. 1. 2023.)

u toj mjeri da predstavljaju povredu procesne obaveze i povredu ljudskog prava osobe koja je preživjela nasilje. Svi koji su involvirani u ovaj postupak ili kao neposredni sudionici ili su radili u sklopu svojih zadaća i odgovornosti, moraće se preispitati, kao i nadležno Ministarstvo pravosuđa koje provjerava jesu li vlasti ispunile svoje obaveze. Glavna zadaća svih profesionalaca/ki u postupku je stvoriti okruženje koje pruža podršku te prema žrtvi kaznenog djela postupa s poštovanjem, s obzirom na činjenicu da pripada posebno ranjivoj skupini.

Različite institucije su izražavale zabrinutost i davale preporuke Republici Hrvatskoj vezane uz problematiku rodno uslovljenog nasilja. CEDAW, UN-ov odbor, izrazio je zabrinutost i izdao preporuku vezanu uz problematiku nasilja nad ženama koje se događa u porodici, znači partnerskog nasilja, a Državni sekretarijat SAD-a izdao je preporuke prema kojima treba strogo istraživati i kazneno-pravno goniti osumnjičenike, te obučavati suce i sutkinje kako bi se osiguralo to da pravosuđe razumije ozbiljnost zločina pri izricanju kazne i da bi se senzibiliziralo suce i sutkinje o sekundarnoj traumi tokom postupka koju doživljavaju žrtve kaznenih djela. Potrebno je ispravno inkriminirati kazneno djelo na način da ne dođe do blažih inkriminacija u odnosu na počinitelje kaznenih djela.

Primjer neefikasnosti sistema zaštite od rodno zasnovanog nasilja

Slučaj „Daruvarac”

Darko Kovačević pravomoćno je osuđen nakon postupka u kojem mu se sudilo prema optužnici koja ga je, među ostalim, teretila da je početkom juna 2018. godine došao u kafić, udario djevojku u potiljak i odveo je u toalet gdje ju je optužio da ga vara i zatim je počeo tući. Udarao ju je šakama po glavi, a kad je djevojka pobjegla u drugi toalet, ušao je za njom i udarao je šakama u lice, uhvativši je potom rukama za kosu i nekoliko puta njezinom glavom udario o umivaonik tolikom silinom da ga je razbio. Nastavio ju je udarati i u kafiću pred ostalim gostima/šćama, oborio je na pod i tukao rukama i nogama po glavi i cijelom tijelu, čime je ona zadobila teške ozljede.

Prvostepenom presudom osuđen je na pet godina zatvora, nakon čega mu je kazna dva puta umanjena. Prvi put s pet na četiri godine zatvora, te drugi put na tri godine i devet mjeseci jer je sud smatrao kako se nisu dovoljno cijenile olakšavajuće okolnosti. Među njima je bila i činjenica da optuženi nije imao obuću dok je nogama udarao djevojku na podu jer je bilo ljeto.

U istražnom zatvoru proveo je sedam mjeseci nakon hapšenja 2018. godine, što mu je uračunato u kaznu. Tako mu je ostalo odslužiti tri godine i dva mjeseca bezuslovnog zatvora, koje su mu sada uslovnim otpuštanjem dodatno umanjene za šest i po mjeseci.⁴¹

41 Slobodna Dalmacija. „Slučaj Daruvarac” samo je dio porazne sudske prakse. Dostupno na: <https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/4-kantuna/slucaj-daruvarac-samo-je-dio-porazne-sudske-prakse-ako-ne-vjerujete-pogledajte-koliko-je-nasilnika-nad-zenama-zaista-odsluzilo-kaznu-iza-resetaka-1180055>

Višnja Ljubičić, pravobraniteljka za ravnopravnost spolova, iznijela je tada poražavajući podatak da se **na bezuslovnu zatvorsku kaznu osudi manje od deset posto svih počinitelaca nasilja.**

3.5. Pravni okvir u Crnoj Gori

Za Crnu Goru možemo reći da ima strožiji i patrijarhalniji kontekst u odnosu na druge zemlje, te snažniju tradiciju, kao i da je odgoj djece u drugim zemljama Zapadnog Balkana nježniji u odnosu na Crnu Goru.

Sjever ove zemlje mnogo je patrijarhalniji i konzervativniji, institucije su vrlo zatvorene za saradnju i konzervativne, civilni sektor je nerazvijen i postoji mali broj nevladinih organizacija.

S druge strane, za pravni okvir se uopšte ne može reći da je nerazvijen i konzervativan, on je prilično usaglašen s međunarodnim dokumentima i standardima i znatno ne zaostaje za razvijenijim evropskim zemljama. Međutim, kao što je to bio slučaj i u prethodno spomenutim državama, najveći problem je loša ili nikakva implementacija zakona i zakonskih akata.

Crna Gora ima sveobuhvatan zakonski okvir koji štiti žene od nasilja uključujući i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Protokol o prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama, Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021. – 2025. godine s pripadajućim Akcionim planom, kao i usvojene međunarodne konvencije i standarde. Ono što izostaje, kao i u drugim državama, je adekvatna implementacija postojećih zakona i odredaba, adekvatna reakcija državnih organa, te odgovarajuća kaznena politika za počiniocce nasilja nad ženama i djevojčicama.

Zabrinjavajući je i porast broja slučajeva nasilja nad ženama i potreban je hitni sistemski rad na zaštiti žena i djevojčica, prevenciji nasilja, oštrijem kažnjavanju nasilnika, ali i na osudi sve prisutnije mizoginije, a posebno prema ženama u javnoj sferi. Dodatno, Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru daje 55 od 100 bodova, što Crnu Goru stavlja znatno ispod prosjeka EU-a, a to ilustruju i brojne nejednakosti u različitim sferama.

Primjer neefikasnosti sistema zaštite od rodno zasnovanog nasilja

Š.B. je ubijena 2021. godine u Tuzima sa samo 19 godina, dok je njen otac teško ranjen tokom pucanjave. Na njih je pucao njen bivši nevjenčani suprug, koji je i ranije bio prijavljen zbog više krivičnih djela. U augustu 2021. godine protiv njega je podnijeta prijava zbog prekršaja iz člana 36. stav 2. Zakona o zaštiti nasilja u porodici. Prijavu je podnijela njegova bivša nevjenčana supruga

Š. B. u kojoj je navela da joj je ovo lice upućivalo prijetnje napadom. Tada su se tužilaštvo i sud izjasnili da u prijavi koju je podnijela Š.B. nema elemenata krivičnog djela. Da tada nije izostala adekvatna reakcija nadležnih, možda bi Š.B. još uvijek bila živa.

4. Mehanizmi zaštite od rodno zasnovanog nasilja

Sve četiri analizirane države primijenile su neke odredbe Istanbulske konvencije, međutim ili nedovoljno ili neadekvatno. U svim državama prepoznate su četiri ključne grupe mehanizama za zaštitu osoba koje su preživjele rodno zasnovano nasilje, a to su zaštitne mjere, SOS telefoni, krizni centri i sigurne kuće.

Bosna i Hercegovina

Zaštitne mjere

Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u FBiH,⁴² RS-u⁴³ i BD-u⁴⁴ propisuju sljedeće zaštitne mjere: udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabranu vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor, zabranu približavanja žrtvi nasilja, zabranu uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju, obavezan psihosocijalni tretman, obavezno liječenje od ovisnosti, privremeno lišenje slobode i zadržavanje u pritvoru. Zakon o zaštiti od nasilja prepoznaje dvije hitne mjere zaštite, i to: udaljenje počinioca nasilja iz stana, kuće ili drugog stambenog prostora i zabranu približavanja i kontaktiranja počinioca nasilja sa žrtvom nasilja u porodici. Institucije/organizacije koje su, prema ovim zakonima, uključene u provedbu ovih zaštitnih mjera su: policija, tužilaštvo, Centar za socijalni rad, općinski sud, zdravstvene ustanove, druge specijalizovane ustanove i nevladine organizacije.

Rodno zasnovano nasilje je diskriminatorno i kažnjivo zakonom, što bi trebalo značiti da nasilnik koji krši zaštitnu mjeru može biti kažnjen novčanom kaznom od 2.000 do 10.000 KM u Federaciji Bosne i Hercegovine, odnosno od 300 do 500 KM u Republici Srpskoj. Mogu biti kažnjeni i punoljetni članovi/ice porodice koji/e ne prijave nasilje u porodici.

SOS telefoni

Nasilje u BiH možete prijaviti na telefonske brojeve 1265 u Federaciji BiH i 1264 u Republici Srpskoj. Postoji i broj za prijavu nasilja u Kantonu Sarajevo - SOS crvena linija - 033 222 000.

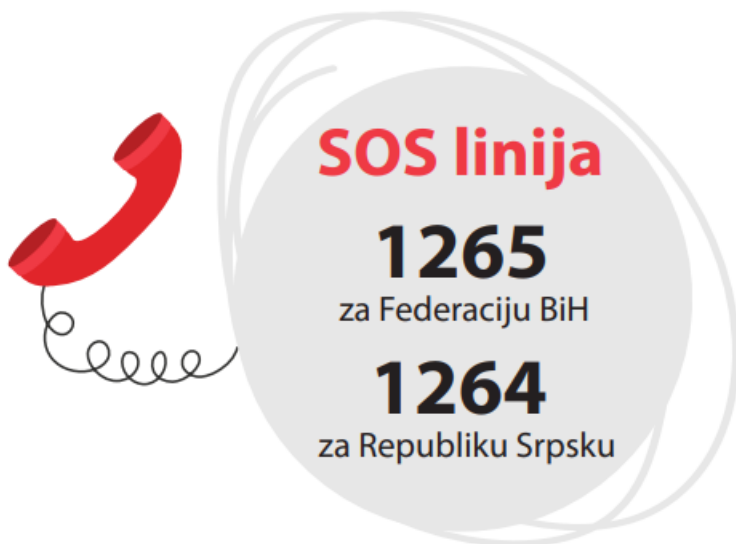
42 Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u FBiH, („Službene novine FBiH”, br. 22/05 i 51/06).

43 Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u RS, („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 102/2012, 108/2013, 82/2015 i 84/2019).

44 Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u BD, („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 7/2018).

Broj poziva na SOS telefone za žrtve nasilja u porodici

	Ukupno	Žene	% žena	Muškarci	% muškaraca
2019.	4 202	4 103	98	99	2
2020.	5 011	4 910	98	101	2

Izvor: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske

Prema informacijama sa zvaničnog sajta Fondacije lokalne demokratije (NVO), SOS telefon omogućava da se tokom 24 sata prijavi bilo koji oblik nasilja u porodici: fizičko, psihološko, seksualno i ekonomsko nasilje. Nakon prijave nasilja, koja može biti anonimna, dobiće se adekvatna informacija na koji način pristupiti rješavanju problema nasilja ili sprječavanju nasilja, tj. kome se obratiti za dalju pomoć. U slučaju potrebe, nakon telefonske prijave može se koordinisati intervencija policije i nadležne službe socijalne zaštite, odnosno postoji mogućnost koordinacije zbrinjavanja u sigurnu kuću.⁴⁵

Otvaranju ove linije prethodilo je potpisivanje Protokola o postupanju između Fondacije lokalne demokratije, MUP-a Kantona Sarajevo i JU Kantonalnog centra za socijalni rad. Fondacija lokalne demokratije 2008. godine je

⁴⁵ Fondacija lokalne demokratije. SOS telefon. Dostupno na: <https://fd.ba/bs/servisi/sos>

s još pet organizacija potpisala Memorandum o saradnji s Gender centrom Vlade FBiH o uspostavljanju jedinstvenog SOS telefona za područje Federacije.

Pozivi na SOS telefon 1265 automatski se usmjeravaju najbližem/oj operateru/ki koji pokriva određeno područje i to:

- *Vive Žene* Tuzla – Tuzlanski kanton i Posavski kanton
- Žena BiH Mostar – Hercegovačko-neretvanski, Zapadnohercegovački i Kanton 10
- Žene sa Une Bihać – Unsko-sanski kanton
- *Medica* Zenica – Zeničko-dobojski kanton
- Fondacija lokalne demokratije – Kanton Sarajevo i Bosansko-podrinjski kanton
- Centar za socijalni rad Jajce – Srednjobosanski kanton

Na SOS telefonu rade operaterke koje su završile specijalni edukativni program za rad sa žrtvama nasilja u porodici.

Prema analizi provedenoj u aprilu 2022. godine na uzorku od 270 građana i građanki iz FBiH, samo 21 osoba je navela ispravan broj SOS telefona – 1265. Manjak informisanosti naročito je zabilježen u romskoj zajednici.

Iako anketa nije obuhvatila veliki broj građana/ki, čak i mali uzorak pokazuje da usluga nije uvijek dostupna jer u uzorku onih koji su pozivali SOS telefon bilo je i onih kojima se niko nije javio kad su zvali/e. SOS telefon nije dovoljno prepoznatljiv niti vidljiv.

SOS linija u RS-u postoji već 18 godina. Ona uspijeva opstati i raditi samo zahvaljujući entuzijazmu stručnjakinja, angažovanih u tri sigurne kuće koje su osnovale nevladine organizacije.

Vlada RS-a dosad nije davala nikakva finansijska sredstva za operaterke koje 24 sata dnevno dežuraju na SOS telefonu. UG „Budućnost” i Fondacija „Infohouse“, zajedno s drugim organizacijama koje vode sigurne kuće u Republici Srpskoj, uputili su Ministarstvu porodice, omladine i sporta RS-a inicijativu za definisanje adekvatnog pravnog okvira za funkcionisanje SOS linije, s ciljem da se ova usluga ubuduće finansira iz budžeta Republike Srpske.⁴⁶

Ministarka porodice omladine i sporta RS-a Selma Čabrić kaže da će ova inicijativa biti ozbiljno razmotrena na sastanku Radne grupe za izradu novog zakona o zaštiti od nasilja u porodici. SOS linija je izuzetno značajna za žrtve nasilja jer im omogućava da dobiju adekvatan savjet, pomoć i podršku, potpuno

---

46 Srpskainfo.com. Uskoro novi Zakon o zaštiti od nasilja u porodici. Dostupno na: https://srpskainfo.com/uskoro-novi-zakon-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici-ima-li-u-budzetu-srpske-novca-za-sos-telefon-spasa-foto/?fbclid=IwAR2_Mo7TVz9kRTxY2dJeQbFuCwNSPg7dhuzp8tsL2kDv_rhNladDvyU5XkQ. Pristupljeno: 1. 7. 2023.

besplatno, a da pri tom ne moraju da se izlažu javno. SOS linija uvrštena i u strateške dokumente Republike Srpske za borbu protiv nasilja u porodici. Prvi sastanak Radne grupe za izradu novog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici zakazan je za 5. juli. Uostalom, to je i obaveza svih nivoa vlasti po Istanbulskoj konvenciji, koju je Bosna i Hercegovina ratifikovala među prvima u Evropi.⁴⁷

Krizni centri

Jedan od standarda Istanbulske konvencije koju je BiH ratifikovala 2013. godine je otvaranje lako dostupnih kriznih centara za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja radi osiguravanja medicinskih i forenzičkih pregleda, podrške za doživljenu traumu i savjetovanje žrtava. Agencija za ravnopravnost spolova počela je implementaciju pilot projekat uspostave kriznih centara za žrtve silovanja i seksualnog nasilja 2021. godine, međutim centri još uvijek nisu otvoreni. Cilj projekta bio je da se tokom 2021. godine otvore prva tri krizna centra u zdravstvenim ustanovama lociranim u Sarajevu, Banjoj Luci i Mostaru.

Sigurne kuće

Sigurna kuća za smještaj i podršku žrtvama nasilja u porodici predstavlja oblik zaštite žrtve nasilja u porodici. Da bi žrtva bila zbrinuta u sigurnoj kući, potrebna je odluka donesena od nadležnih subjekata zaštite (centar za socijalni rad i policija), koja bi trebalo da sadrži razloge i opravdanje za smještaj žrtve. Sama činjenica da je žena prisiljena da napusti svoj dom predstavlja dokaz angažovansoti nadležnih lokalnih javnih tijela i ustanova na pružanju podrške žrtvi i može biti značajna za utvrđivanje svih okolnosti datog slučaja. Čin zbrinjavanja može predstavljati indikaciju o stepenu ugroženosti žrtve počinjenog krivičnog djela. Pri određivanju kazne, sud činjenicu zbrinjavanja žrtve u sigurnu kuću može cijeniti kao otežavajuću okolnost.

Na teritoriji BiH postoji devet sigurnih kuća sa 173 raspoloživih mjesta.

Na području Federacije BiH ima šest sigurnih kuća za smještaj žrtava nasilja u porodici. One djeluju u okviru nevladinih organizacija: *Fondacija lokalne demokratije*, iz Sarajeva, *Medica* iz Zenice, *Vive Žene* iz Tuzle, *Žene sa Une* iz Bihaća, *Žena BiH* iz Mostara i *Caritas* iz Mostara.

U Republici Srpskoj djeluju tri sigurne kuće pri nevladinim organizacijama *Budućnost* iz Modriče, *Udružene žene* iz Banje Luke i *Fondacija Lara* iz Bijeljine. Statistike pokazuju da je 70% korisnica nezaposleno i ekonomski ovisi o partneru, što je bio jedan od osnovnih uzroka ostajanja u zajednici s njim. Najveći broj korisnica (38%) u starosnoj je dobi od 25 do 35 godina. Počinioci porodičnog nasilja nisu samo partneri, postoje slučajevi gdje su počinioci nasilja djeca (najčešće sin), kao i slučajevi gdje nasilje vrše muževi srodnici (braća i

---

47 Ibid.

sestre, roditelji) koji žive u zajedničkom domaćinstvu sa žrtvom.

Sigurna kuća Udruženja *Vive Žene* privremeni je dom za 70 – 80 žena i djece koji/e su preživjeli/e nasilje u porodici. U ovoj kući osiguran je i sveobuhvatan psihosocijalni tretman. Međutim, suočavaju se s problemima u finansiranju. 2018. godine u budžetu Ministarstva za rad prvi put su predviđena sredstva za finansiranje sigurne kuće u iznosu od 20.000 KM, te je taj iznos u 2020. i 2021. godini dostigao 50.000 KM, ali to i dalje nije dovoljno za siguran i kontinuiran rad. Potrebno je ispoštovati odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH kojim je predviđeno da se finansiranje sigurne kuće vrši 70% iz budžeta Federacije, a 30% iz budžeta kantona od ukupno potrebnog budžeta za njen rad, što trenutno nije slučaj.⁴⁸

Srbija

Zaštitne mjere

Zakonom o sprječavanju nasilja u porodici po prvi put su u pravnom sistemu Srbije regulisane hitne mjere za postupanje u slučajevima nasilja u porodici i propisane obaveze koordinisanog rada svih relevantnih institucija u sistemu zaštite – policije, Javnog tužilaštva, sudova i centara za socijalni rad.

Hitne mjere prema Zakonu su: mjera privremenog udaljenja počinioca iz stana i mjera privremene zabrane počiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj. Hitna mjera koju izriče nadležni policijski službenik traje 48 sati od uručenja naređenja.

Državni organi i ustanove nadležni za primjenu ovog zakona dužni su da u prvom kontaktu sa osobom koja je preživjela nasilje u porodici ili krivična djela iz ovog zakona daju potpuna obavještenja o organima, pravnim licima i udruženjima koja joj pružaju zaštitu i podršku, na način i na jeziku koji osoba razumije. Osoba koja je preživjela nasilje u porodici ima pravo na besplatnu pravnu pomoć, kao i na individualni zaštitu i podršku.

Mjere zaštite moraju da pruže bezbjednost, da zaustave nasilje, spriječe da se ono ponovi i zaštite prava osobe koja ga je doživjela, a mjere podrške da omoguće da se pruži psihosocijalna i druga podrška radi oporavka, osnaživanja i osamostaljivanja.

---

48 TIP.ba Federacija BiH se mora snažnije uključiti u finansiranje Sigurne kuće. Dostupno na: <https://tip.ba/2021/03/17/federacija-bih-se-mora-snaznije-ukljuciti-u-finansiranje-sigurne-kuce/> Pristupljeno: 10.07.2023.

Prema Desetom nezavisnom izvještaju AŽC-a iz 2022. godine⁴⁹ bilježi se stabilizacija broja razmatranih slučajeva nasilja u porodici na sastancima Grupe za koordinaciju i saradnju, ali on ne odgovara stvarnim potrebama i broju prijavljenih događaja. Novoprijavljeni slučajevi imaju prioritet, a nedovoljno se prate individualni planovi zaštite i podrške, odnosno tekući, kao i slučajevi koji dugo traju. Osobe koje su preživjele nasilje rijetko su prisutne na sastancima Grupe, te ostaje nejasno koliko planovi odgovaraju njihovim stvarnim (kompleksnim) potrebama, ali i to ko ih (i da li ih) informiše o sadržaju planova.

Bilo bi važno znatno unaprijediti resurse sistema – broj ljudi, znanja, vrijeme i finansije, koji su aktuelno iscrpljeni na preventivnu zaštitu (hitne i produžene hitne mjere), tako da nedostaju mjere zaštite na duži rok, krivični postupci i individualizovani planovi podrške, kao i prisustvo i aktivni položaj preživjelih na sastancima Grupe.

SOS telefon

SOS telefoni pružaju uslugu telefonskih konsultacija ženama kojima prijete nasilje od partnera ili člana porodice. Primarni cilj je osnaživanje žene da izađe iz situacije nasilja. Tokom ovih razgovora žena može dobiti osnovnu psihološku pomoć, kao i elementarne informacije pravne i socijalne prirode, te u dogovoru s organizacijom napraviti konkretan plan aktivnosti vezan za trajno rješenje problema.

U Srbiji postoji veliki broj SOS telefona, kako onih koje su pod nadležnošću države, tako i onih koje vode nevladine organizacije. Najprepoznatljiviji su oni koje vode nevladine organizacije, kao npr. onaj koji je pokrenuo *Autonomni ženski centar*, *Incest Trauma Centar*, *Astra* i slično. Također, postoji i jedinstveni SOS telefon za teritoriju Vojvodine⁵⁰ – telefon za žene u situaciji nasilja. Radi svakog radnog dana od 10 do 20 sati. Poziv na ovaj broj je besplatan iz fiksne i svih mreža mobilne telefonije.⁵¹

U januaru 2020. godine objavljen je prvi izvještaj GREVIO komiteta⁵² za Srbiju koji prati implementaciju Istanbulske konvencije, a u kojem se izražava zabrinutost zbog kontroverzi koje su pratile postupak formiranja prvog nacionalnog SOS telefona za žene koje su pretrpjele nasilje. Izražena je zabrinutost u pogledu netransparentnosti i kvalifikacija

49 AŽC. Deseti nezavisni izveštaj o primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici za 2022. godinu. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/resurs-centar/AZC_Izvestaj_DESETI_o_primeni_Zakona_o_sprecavanju_NuP-a_2022_srb.pdf

50 Sigurna kuća. Kontakti SOS telefona. Dostupno na: <https://www.sigurnakuca.net/potrazi-pomoc/sos-telefoni>

51 SOS Vojvodina. Jedinstveni SOS telefon. Dostupno na: <https://www.sosvojvodina.org/>

52 Council of Europe. Grevio report on Serbia. Dostupno na: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-serbia/16809987e3>

Centra za zaštitu odojčadi, dece i omladine Beograd da bude koordinator SOS linije. Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja nije odgovorilo ni na jedan zahtjev za pristup informacijama od javnog značaja, što dodatno pojačava sumnju u zakonitost čitavog procesa. Takođe, pojavila se i zabrinutost oko anonimnosti i povjerljivosti osoba koje prijavljuju nasilje, kao i kvaliteta pružene usluge.⁵³

Krizni centri

U izvještaju za Srbiju, koji je provela *Fenomena*, navodi se da u ovom trenutku krizni centri za žrtve seksualnog nasilja postoje samo u Kikindi, Novom Sadu i Zrenjaninu. Od 2017. do 2019. godine postojala su u još četiri vojvođanska grada i bili su dio projekta „Zaustavi – Zaštiti – Pomozi“ koji je Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo realizovao u saradnji s Centrom za podršku ženama u Kikindi, a uz finansijsku podršku UN Trust fonda za eliminisanje nasilja nad ženama. I kako to obično biva s projektima, čim je prestalo finansiranje od međunarodne organizacije, domaće institucije nisu bile spremne da mu obezbijede održivost. Postojeća tri centra postoje zahvaljujući privatnim donacijama.⁵⁴

Sigurne kuće

Sigurne ženske kuće su prihvatilišta namijenjena svim ženama i njihovoj djeci koji su ugroženi fizičkim, seksualnim, psihičkim i ekonomskim nasiljem u porodici. Sigurne ženske kuće vidovi su privremenog smještaja s ciljem da se ženama i djeci pruži zaštita i podrška u izlasku iz kruga nasilja. Sigurne kuće nalaze se na tajnim lokacijama kako bi se korisnicama osigurala puna bezbjednost. U Srbiji postoje sigurne kuće u Beogradu, Novom Sadu, Somboru, Sremskoj Mitrovici, Zrenjaninu, Kragujevcu, Nišu, Jagodini, Pančevu, Leskovcu, Šapcu, Smederevu, Priboju, Vranju i prihvatilište za urgentne slučajeve u Vlasotincu. Ove sigurne kuće namijenjene su i ženama koje žive u drugim sredinama. Boravak u sigurnoj kući je besplatan za korisnice, a troškove njihovog boravka snose lokalne opštinske uprave.

---

53 Fenomena. Pravna analiza uspostavljanja SOS linije na nacionalnom nivou. Dostupno na: <https://static1.squarespace.com/static/5f20814f6783ff58ba78666c/t/6023a344281fba23d0a8b561/1612948294009/Pravna+analiza+uspostavljanja+SOS+linije+na+nacionalnom+nivou++final%2C+8.3.2020..pdf>

54 Fenomena. U Srbiji samo 3 centra za pomoć žrtvama seksualnog nasilja. Dostupno na: <https://www.fenomena.org/vesti/u-srbiji-samo-3-centra-za-pomo-rtvama-seksualnog-nasilja>

Hrvatska

Zaštitne mjere

Žrtva nasilja u obitelji može prijaviti nasilje policijskoj postaji, državnom odvjetništvu ili centru za socijalnu skrb, a pomoć žrtvama pružaju brojne ustanove i nevladine organizacije. Hrvatska je usvojila dva značajna protokola: Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji⁵⁵ i Protokol o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja.⁵⁶

Po Krivičnom zakonu i Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji u Hrvatskoj postoje mjere opreza i mjere zaštite. Mjere opreza se najčešće ne ispunjavaju i zabilježen je veliki broj kršenja mjera. Zaštitne mjere uključuju: mjere udaljavanja (najrjeđe se izriču), mjere približavanja i mjere kontaktiranja.

Postojala je posebna mjera zavoda za zapošljavanje za žene koje su preživjele nasilje, međutim ta mjera više ne postoji, a i kad je postojala, jako mali procenat žena je zaposlen na osnovu tih mjera, npr. 2%. Čak 22 koordinatorice u zavodima za zapošljavanje trebale su se baviti zapošljavanjem ovih žena. Ako ne posmatramo samo Zagreb, često se radi o trajno nezapošljivim kategorijama i ženama koje su ekonomski ovisne o nasilniku.

SOS telefon

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, 25.11.2020. godine, u rad je pušten 24-satni besplatni i anonimni telefon – 116 006. Međutim, to je linija Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja, koji dakle nije specijalizovan za rad sa ženama.

SOS telefoni koji su specijalizovani za rad sa ženama prepušteni su civilnom sektoru, stoga se pojavljuje problem finansiranja, dostupnosti i preopterećenosti. Na nivou većine županija uglavnom postoji barem jedna OCD koja vodi neku SOS liniju. Još jedan od problema je taj što je radno vrijeme SOS telefona u skladu s radnim vremenom organizacija od 8 do 18 sati u zavisnosti od kapaciteta i volontera/ki.

---

55 Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku RH. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocslImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/PROTOKOL%20O%20POSTUPANJU%20U%20SLU%20C4%8CAJU%20NASILJA%20U%20OBITELJI.pdf>

56 Vlada Republike Hrvatske. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocslImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%20C4%8Daju%20seksualnog%20nasilja.pdf>

CESI je svoje savjetovalište otvorio 2017. godine. Trenutno imaju 10 volonterki i rade svaki utorak i četvrtak do 18 sati. Dijele prostorije sa Zavodom za javno zdravstvo, stoga se može i lično doći. Svake godine bilježe porast broja poziva i korisnica koje se javljaju. Na umu treba imati specifičnosti telefonskog savjetovanja jer pozive često upućuju osobe koje su jako uznemirene, visokog stepena anksioznosti, te im je teško verbalizovati šta im je potrebno. Iz tog razloga, uglavnom se trude ograničiti telefonske pozive na period od 45 do 60 minuta i prvo stabilizovati osobe koje zovu. Ukoliko je u pitanju akutno nasilje, zove se policija i obavještava da je nasilje u toku.

Ako nije, slijedi uzimanje podataka i stabilizovanje (postoji mogućnost da proces bude anoniman), radi se procjena potreba i kreće se u dalju razradu individualizovanog pristupa osobi koja je preživjela nasilje.

Planiraju uvesti terenske posjete zbog ekonomske nestabilnosti i nepostojanja javnog prevoza.

Mreža podrške i saradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela

Mrežu⁵⁷ je pokrenulo i finansira Ministarstvo pravosuđa i uprave, međutim u praksi prebacuju veliki dio usluga na OCD-ove tako da organizacije umjesto žrtava komuniciraju sa svim institucijama. Pri tome, organizacije se malo ili nimalo finansiraju preko Mreže. Pozitivna strana osnivanja Mreže je što su OCD-ovi preko nje dobili info pultove u svim bitnim institucijama (centri za socijalnu skrb, bolnice, sudovi, itd.), tako je porasla i saradnja s institucijama, kao i broj korisnica i vidljivost cjelokupnog problema rodno zasnovanog nasilja. Još jedan od problema unutar samog funkcionisanja Mreže je nedostatak formalizacije odnosa s advokatima/cama koji/e usluge uglavnom naplaćuju od OCD-ova kao pravnih zastupnika/ca žena koje su preživjele nasilje.

Mrežu koordiniše organizacija Ženska soba, članice su sve ženske organizacije civilnog društva osim ove koja vodi nacionalnu SOS liniju. Svi OCD-ovi imaju po jednu ili dvije članice unutar Mreže, a sastanci se održavaju jednom mjesečno *online* jer pokrivaju cijelu Hrvatsku.

Sigurne kuće

Skloništa ili sigurne kuće koje su u nadležnosti države funkcionišu kao ustanove i u njih se može ući samo preko uputnice centara za socijalnu skrb, što znači da slučaj mora biti prijavljen policiji i centrima.

Na teritoriji Hrvatske postoje tri modela sigurnih kuća/skloništa:

- šest autonomnih skloništa koji funkcionišu kao OCD-ovi i finansiraju se

---

⁵⁷ Mreža podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela. Zvanična internet stranica. Dostupno na: <https://mrezapodrskeisuradnje.com/>

- putem natječaja/javnih poziva
- skloništa koja vode Caritas i Crveni križ, financiraju se preko glavarina (potrebna je uputnica i dostava ličnih podataka ministarstvima)
- šest ESF skloništa (preko Evropskog socijalnog fonda), osniva ih država i otvorena su za sve žrtve nasilja i za muškarce i za žene.

Žene mogu ostati od šest mjeseci do godinu dana u sigurnim kućama. Po izlasku iz sigurnih kuća, postavlja se pitanje stambenog zbrinjavanja. 2020. godine usvojen je Zakon o stambenom zbrinjavanju žrtava nasilja u kojem je opisan cijeli postupak zbrinjavanja. Nadležnoj županiji se šalje se zahtjev za zbrinjavanje (ova mjera se jako loše i slabo se provodi). 2022. godine upućeno je pet zahtjeva za zbrinjavanje, a samo dva su odobrena. U ostalim županijama, van Zagreba, je situacija je znatno lošija.

Krizni centri

Povećan broj slučajeva nasilja u porodici upravo je ono što je Udruga *Domine* iskusiła tokom perioda pandemije. Za žene koje trpe nasilje u porodici, dom je često mjesto gdje su najmanje sigurne i dok su mnoge od nas mogle ostati sigurne u svojim domovima, ove žene nisu imale tu mogućnost. Žene koje su se javile s takvim pričama, kako u Splitu, tako i u ostatku Hrvatske, nisu imale opciju hitnog sigurnog smještaja.

Domine su tada preuzele neformalnu ulogu kriznog centra za žene i uz podršku sugrađana i sugrađanki pronalazile privremene smještaje za one kojima je to bilo potrebno. Međutim, žene žrtve nasilja i žrtve nasilje u porodici ne smiju ovisiti o dobroj volji sugrađana i sugrađanki niti kapacitetima jedne organizacije. Zbog svega navedenog, Udruga *Domine* se odlučila na otvaranje kriznog centra za žene žrtve nasilja i žrtve porodičnog nasilja. Nito ne smije biti ostavljen u situaciji u kojoj se boji za svoj život, a nema kamo otići.⁵⁸

---

58 Libela. Podržimo otvaranje prvog kriznog centra za žene žrtve nasilja! Dostupno na: <https://www.libela.org/vijesti/10806-podrzimo-otvaranje-prvog-kriznog-centra-za-zene-zrtve-nasilja/>
Pristupljeno: 20.06.2023.

Crna Gora

Zaštitne mjere

Zaštitne mjere se izriču radi sprječavanja i suzbijanja nasilja, otklanjanja posljedica učinjenog nasilja i preduzimanja efikasnih mjera prevaspitanja počinitelaca nasilja i otklanjanja okolnosti koje pogoduju ili podstiču vršenje novog nasilja. Ono s čime se NVO susreću u radu na terenu i što ističu kao veliki nedostatak je jako mali broj zaštitnih mjera koje se uopšte izriču počiniocima djela.

Prema članu 20. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, počiniocu nasilja može se izreći jedna ili više zaštitnih mjera:⁵⁹

- 1) udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje;
- 2) zabrana približavanja;
- 3) zabrana uznemiravanja i uhođenja;
- 4) obavezno liječenje od zavisnosti;
- 5) obavezni psihosocijalni tretman.

SOS linija

Nacionalnom SOS linijom za pomoć u slučaju rodno zasnovanog nasilja rukovodi SOS Nikšić. Generalni ciljevi SOS telefona Nikšić su suzbijanje muškog nasilja nad ženama i djecom i unaprjeđenje socio-ekonomskih aspekata života žena pripadnica ranjivih kategorija.⁶⁰ Od septembra 2015. godine SOS Nikšić postaje koordinator usluga nacionalnog i besplatnog SOS telefona, jedinstvenog specijalizovanog telefonskog servisa u Crnoj Gori, koji je dostupan 24 sata tokom cijele sedmice. Ovaj je servis licenciran od države, 60% sredstava potrebnih za održavanje linije dolaze od države, što znači da ne postoji potpuno državno finansiranje, a trebalo bi.

Razgovori putem telefona odvijaju se uglavnom na crnogorskom jeziku. Jednom sedmično dolazi savjetnica iz mjesta Tuzi kako bi pružala telefonsku pomoć i podršku na albanskom. Trenutno se sve više uvodi pružanje podrške na ukrajinskom i ruskom zbog sve većeg broja korisnika koje emigriraju iz ratom zahvaćenih područja u Crnu Goru.

SOS Podgorica (SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja) je NVO osnovana 1997. godine. Ključne oblasti aktivnosti organizacije uključuju: podršku ženama i djeci žrtvama nasilja, pravnu pomoć i unaprjeđenje zakonodavstva, program istraživanja i monitoringa, edukativni program, javne politike, interdisciplinarnu

⁵⁹ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici CG, „Službeni list CG”, broj 46/2010.

⁶⁰ SOS Nikšić. O organizaciji. Dostupno na: <https://sosnk.org/ciljevi-organizacije/> Pristupljeno: 14. 7. 2023.

saradnju, publikacije i javne promocije.⁶¹

Crna Gora kao država ne pruža besplatnu psihološku podršku i savjetovanje (izuzev putem SOS linija), iako svaki grad/opština ima centre za mentalno zdravlje u sklopu domova zdravlja. Ovi centri jako slabo i neadekvatno funkcionišu. Glavni grad Podgorica osnovao je *Kuću zdravlja* gdje psiholozi/ginje rade volonterski, dosta mladih koristi ovu uslugu, ali ono što je problematično je čekanje termina, rotacija psihologa/inja i mogućnost da će na sljedećoj sesiji biti neko nov i nepoznat, što utiče na nekontinuiranost procesa savjetovanja i eventualno „počinjanje iz početka” i odustajanje od terapije.

S druge strane, zakonom je definisana besplatna pravna pomoć. Besplatna pravna pomoć je dostupna širokom spektru građana i građanki, pa tako i ženama koje su prijavile nasilje bez obzira na činjenicu da li je ono procesuirano kao prekršaj ili krivično djelo. Postoje i terenski pravni timovi u devet gradova.

Sigurne kuće

Od 2019. godine ovaj servis se počinje licencirati. Centar za socijalni rad (CSR) učestvuje dijelom u finansiranju preko javnih poziva. Samo su dvije sigurne kuće koje su usklađene u potpunosti s odredbama Istanbulske konvencije, a to su *Sigurna ženska kuća* u Podgorici i *Sigurna kuća* Nikšić, koje vode ženske organizacije. Od 2009. godine organizacija SOS Nikšić postaje članica evropske WAVE mreže (Žene Evrope protiv nasilja). Iste godine otvaraju prvo lokalno sklonište za žene i djecu, koje se nalazilo u zakupljenom prostoru, a od 2012. godine organizacija izgrađuje svoj objekat za smještaj žena i djece, koji je stavljen u funkciju u novembru 2013. godine.

Sigurna ženska kuća Podgorica nastala je nakon što se kroz rad SOS telefona ukazala jasna potreba za osnivanjem skloništa. U augustu 1999. godine osnovano je prvo sklonište u Crnoj Gori – *Sigurna ženska kuća*. Ubrzo nakon osnivanja, sklonište je dobilo svoje prve stanare – mladu ženu s djetetom koji su preživjeli surovo porodično nasilje. Sklonište za žene i djecu svakako je najznačajniji program Sigurne ženske kuće; za 20 godina postojanja više od 5.000 osoba bilo je smješteno u sklonište, a više od 11.000 osoba obratilo se za neku vrstu pomoći što je izuzetno veliki broj za Crnu Goru.

Iako je zakonom definisano da žene i djeca mogu koristiti usluge sigurnih kuća do 12 mjeseci, oni se uglavnom zadržavaju između četiri i osam mjeseci. *Sigurna kuća Pljevlja* trenutno češće prima izbjeglice nego osobe koje su preživjele rodno zasnovano nasilje. NVO sektor u CG sve je više svjestan koliko

---

61 SOS Podgorica. O organizaciji. Dostupno na: <https://iris-see.eu/portfolio-item/sos-podgorica/>
Pristupljeno: 14. 7. 2023.

ovaj vid servisa nedostaje na sjeveru i primorju države.

Ono što je takođe primijećeno je da u sistemu nema „prosječne” žene i da sistem praktično bira koga će smjestiti u sigurne kuće jer određene žene ostaju kraće. Od ukupnog broja prijavljenih slučajeva, CSR oko 40% uputi u sigurne kuće, a ranije su upućivali 75-80%. CSR često pokušava uticati na žene da ne idu u sigurne kuće i skloništa, te im ponude jednomjesečnu ili dvomjesečnu stanarinu pod izgovorom da je tako bolje za žene i djecu da se ne bi morali seliti iz grada u kojem žive, mijenjati škole i eventualno radna mjesta.

Krizni centri

Prema pravilniku za licenciranje kriznih centara, preživjele bi se trebale zadržavati u centrima između jedan i sedam dana, a u praksi je to uglavnom 48 sati. Krizni centri postoje u Nikšiću i Podgorici, ali se trude djelovati na prostoru cijele države.

5. Komparativna analiza pravnog okvira zemalja Zapadnog Balkana

Sve četiri analizirane zemlje usvojile su Istanbulsku konvenciju, te samim tim imaju i vrlo slične zakone o zaštiti od nasilja u porodici i pravilnike, kao i mehanizme zaštite od rodno zasnovanog nasilja. Može se reći da Hrvatska ima najnapredniji nivo zaštite, međutim i tamo je neadekvatna implementacija zakona i njihovih odredaba vrlo prisutna. Nijedna država nema zakonski definisane pojmove „rodno zasnovano nasilje” ni „femicid”.

U svim ovim zemljama primijećen je visok stepen patrijarhata i njegovog uticaja na društveni kontekst, ali i kreiranje javnih politika. Rodna neravnopravnost ogleda se u mnogobrojnim aspektima društva i života. Nasilje nad ženama i djevojkama ima mnogo oblika i duboko pogađa svako društvo. Svaka treća žena doživi fizičko ili seksualno nasilje tokom svog života, uglavnom od strane svog intimnog partnera. Nasilje nad ženama najčešći je oblik kršenja ženskih ljudskih prava u ovim državama.

Uočena je vrlo slaba primjena zaštitnih mjera za osobe koje su preživjele rodno zasnovano nasilje, nepostojanje nacionalnih SOS linija, nefunkcionalni sistemi sigurnih kuća i kriznih centara, manjak finansiranja ovih servisa od strane države što umanjuje mogućnost njihove primjene i održivosti. Većina servisa i podrške koja se pruža osobama koje su preživjele nasilje pruža civilni sektor.

U sve četiri države, koje su predmet ovog istraživanja, primjenjuju se isti ili slični mehanizmi zaštite od nasilja, a i u zakonima o zaštiti od nasilja u porodici definisane su iste zaštitne mjere. To su uglavnom: udaljenje iz prostora stanovanja, zabrana približavanja i/ili kontaktiranja, zabrana uznemiravanja. Za provođenje ovih mjera zadužene su i njihovi zadaci uključuju sljedeće:

POLICIJA

Po pozivu i prijavi nasilja izlazi na teren, uzima izjave, poduzima mjere i radnje u cilju zaštite od nasilja, omogućava pristup medicinskoj i drugoj vrsti pomoći, dokumentuje slučaj, šalje izvještaj nadležnom tužilaštvu, podnosi zahtjev za izricanje zaštitnih mjera, u saradnji s centrom za socijalni rad smješta preživjele u sigurnu kuću.

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD

Svaku prijavu nasilja prosljeđuje policiji, pruža direktnu pomoć i podršku, socijalno-pravno savjetovanje i podršku, materijalnu pomoć, izlazi na teren i sačinjava izvještaj o stanju u konkretnom slučaju, u skladu s resursima pruža psihološku podršku ili upućuje u drugu instituciju ili NVO na taj tretman, u saradnji s policijom podnosi zahtjev za smještaj u sigurnu kuću, posebno vodi računa o zaštiti djece i maloljetnih osoba, prati provođenje zaštitnih mjera.

SUD/TUŽILAŠTVO

Postupa po hitnom postupku, poučava preživjele o njihovim pravima, uzima izjave – odvojene izjave preživjele i počinioca, osigurava zaštitu na sudu. Tužilac/tužiteljka podiže optužnicu, a sudija donosi rješenje o zaštitnim mjerama i presudu.

ZDRAVSTVENA USTANOVA

Svaku sumnju na nasilje prijavljuje policiji, pruža sveukupnu zdravstvenu zaštitu bez obzira da li je osoba koja je doživjela nasilje zdravstveno osigurana ili ne, sanira povrede i traumu. Po potrebi upućuje na dodatne pretrage, evidentira sve povrede i osobu koja je preživjela nasilje tretira kao prioritet. Po potrebi dostavlja nalaze policiji i/ili tužilaštvu/sudu.

NEVLADINE ORGANIZACIJE

Najčešće vode sigurne kuće za žene i djecu koji/e su preživjeli/e nasilje, pružaju besplatnu pravnu pomoć, psihološku podršku, socijalno-pravno savjetovanje, a neke NVO imaju i programe ekonomskog osnaživanja žena.

Nijedna država ne nudi besplatnu psihološku pomoć i savjetovanje osobama koje su preživjele nasilje, osim u vidu centara za mentalno zdravlje ili određenih savjetovališta u sklopu domova zdravlja. To nisu specijalizovane usluge, niti nude kontinuiran pristup, često se mijenjaju psiholozi/ginje i psihoterapeuti/kinje ili se jako dugo čeka na termin za samo jednu sesiju. Sve države imaju zakonom definisanu besplatnu pravnu pomoć, u nekim slučajevima ona malo bolje funkcioniše, u drugim je prilično neadekvatna. Takođe, usluga nije specijalizovana za rodno zasnovano nasilje.

Predviđena sredstva koja se izdvajaju iz državnih budžeta sve četiri analizirane države nisu dovoljna za ove vrste socijalnih usluga da bi se preporučeni standardi zadovoljili. Osim toga, konstantan je problem vođenja statistike kada je riječ o nasilju nad ženama i porodičnom nasilju. Postojeća statistika je neujednačena, nije dovoljno precizna, te ne daje podatke o oblicima nasilja niti o recidivistima. Zbog neadekvatnog i necjelovitog pristupa države problemu nasilja nad ženama, žene i dalje ostaju nezaštićene te sekundarno viktimizovane.

Pitanje je koliki postotak nasilja ostaje neprijavljen iz straha, što od ponovnog nasilja, ali i zbog neadekvatnog odgovora i podrške institucija.

Postojeća kvaliteta usluga nije standardizovana i iako se u određenim segmentima radi na poboljšanju (standardizacija pravilnika, saradnja s institucijama, osiguranje minimalnih sredstava za programe podrške ženama koje su preživjele rodno zasnovano nasilje kroz osiguranje kontinuiteta sredstava za rad skloništa i savjetovališta iz državnih budžeta, programi senzibilizacije i edukacije relevantnih tijela i institucija), izostaje sveobuhvatan

pristup i uvažavanje iskustava skloništa i savjetovališta iz prakse.

Zaključno, prisutna je **selektivna i nedosljedna primjena preporuka važeće Istanbulske konvencije**, kao i samih preporuka **CEDAW komiteta**.

Pitanje rodno zasnovanog nasilja pitanje je javnog zdravlja i javne sigurnosti. Kazne za nasilje nad ženama na zakonskom su minimumu.

Blagonaklona kaznena politika prema osuđenicima za nasilje u porodici govori o normalizaciji nasilja u društvu.

6. Oblici rodno zasnovanog nasilja i lične priče

U ovom dijelu, posebna pozornost i akcenat stavljeni su na lične priče preživjelih. Lične priče pružaju kvalitativne podatke o tome kako ljudi doživljavaju svoj život i različite životne okolnosti i mogu se koristiti za razumijevanje raznih situacija. One pružaju vrijedne informacije i *feedback*, posebno o osjetljivim temama kao što je rodno zasnovano nasilje. Lične priče već se dugo koriste kao dio evaluacije i izvještavanja o nekoj temi. One nam služe i da lakše shvatimo, ali i da se eventualno poistovijetimo s nekom situacijom, da se „stavimo u nečiju kožu“.

6.1. Fizičko nasilje

Udarao me je za doručak, ručak i večeru, a nekad i češće. Ponekad pomislim da sam mu služila kao vreća za boks.

Bjesomučno me je tukao, kao da je trajalo čitavu vječnost. Da nisu komšije zvale policiju, mislim da bi me ubio.

Kada se kaže „nasilje“, prvo pomislimo na fizičko nasilje – na batine, udaranje, šamaranje, guranje, vezivanje, zaključavanje, pucanje iz vatrenog oružja ili povrjeđivanje nožem i drugim predmetima. Pored toga, fizičko nasilje je i čupanje za kosu, nanošenje opekotina (npr. peglom ili cigaretom), ali i uskraćivanje osnovnih potreba (za hranom, vodom, snom). Težina povreda varira od minimalnih do ozbiljnih (prelomi, podlivi, modrice), trajnih povreda i smrti (femicid – o čemu će biti govora dalje u tekstu).

6.2. Psihičko nasilje

Svakodnevna ponižavanja i uvrede trpila sam samo radi djeteta. Za svaki njegov neuspjeh ja sam bila kriva. Toliko sam bila očajna da sam razmišljala o tome da odem i skočim s mosta ako me moji ne prime da se vratim. Molila sam ga da prestane kinjiti mene i dijete i da potraži pomoć. Nije me slušao. Tjerao je po svome.

Moj muž mi često zna reći da sam nesposobna seljanka, da sam glupa, da me ne bi ni štapom dotakao. Njegova majka je bila još gora - za nju sam bila smrdljiva seljančura. Kad uđem u prostoriju, znala je začepiti nos.

Nasilje ne podrazumijeva samo fizičko povrjeđivanje. Iako psihičko nasilje ne ostavlja modrice i ožiljke, ono ostavlja posljedice na mentalno zdravlje. Depresija, anksioznost, misli o samoubistvu ili pokušaj samoubistva neka su od stanja kroz koja prolaze žene koje su iskusile ili trpe emocionalno zlostavljanje. Psihološkim nasiljem nasilnici urušavaju nezavisnost i samopouzdanje žene s ciljem da održe moć i kontrolu u vezi. U osnovi psihološkog nasilja je verbalno zlostavljanje. Nasilnik konstantno kritikuje ili vrši negativno „etiketiranje” osobe.⁶² Psihološko nasilje je više od jedne rasprave, ono se dešava duži vremenski period tokom kojeg nasilnik kontoliše ženu i urušava njeno samopouzdanje, mentalno zdravlje i proizvodi osjećaj straha i nesigurnosti. Sklonost nasilnika da se pretvara kao da se ništa nije dogodilo ili čak da okrivljava žrtvu veoma je često za ovaj vid nasilja. To proizvodi osjećaj zbnunjenosti i dovodi do toga da žena počinje da sumnja u sebe i ono što joj se dešava. Veoma često prođe dosta vremena dok žene ne shvate da je ovakvo ponašanje nasilnika namjerno i smišljeno.

⁶² Sigurna kuća. Psihičko nasilje. Dostupno na: <https://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/vrste-nasilja/psihicko-nasilje> Pristupljeno: 30. 6. 2023.

Neki od vidova emocionalnog i psihološkog nasilja su:⁶³

- Okrivljavanje za sve probleme koji postoje u vezi ili braku
- Poređenje s drugima i urušavanje samopouzdanja
- Ponižavanje i omalovažavanje pred drugima
- Kritikovanje ženine inteligencije, izgleda, sposobnosti
- Zlovolja i optuživanje žene za sopstvene neuspjehe i nezadovoljstvo
- Vikanje, vrijeđanje i psovanje, nazivanje pogrdnim imenima
- Nametanje osjećaja krivice ženi ukoliko ne želi seksualni odnos
- Ucjenjivanje da će učiniti nešto, ako ne uradite ono što on želi
- Prijetnja samoubistvom
- Nemogućnost da se razgovara o onome što se dešava u vezi ili braku
- Strah da razgovarate o onome što se događa i kako se osjećate
- Kontrolisanje kada odlazite, a kada se vraćate kući
- Sprječavanje da se provodi vrijeme s prijateljima/cama i porodicom ili da se uspostave nova prijateljstva i kontakti
- Potreba da odustanete od svega, samo da biste ugodile partneru ili izbjegle njegovo nezadovoljstvo.

Ghosting je praksa da se iznenada prekine svaki kontakt sa osobom bez objašnjenja, posebno u romantičnoj vezi.

Gaslighting je oblik psihološkog zlostavljanja gdje osoba ili grupa ljudi tjera nekoga da preispita svoj razum, percepciju stvarnosti ili sjećanja. To je namjerna i sistematska manipulacija koja dovodi do konfuzije, anksioznosti i sumnje u sebe kod žrtve. Termin *gaslighting* dolazi iz drame iz 1938. godine i filma iz 1944. godine u kojem muž pokušava da natjera svoju ženu da misli da je poludjela.⁶⁴

6.3. Seksualno nasilje

Prije 2 mjeseca momak dosta stariji od mene je nasrnuo na mene i krenuo da me ljubi iako ja nisam pokazivala nikakvu želju za tim i jedva sam bila svjesna šta se događa jer sam bila pod dejstvom alkohola. Kasnije je htio i nešto više kad se skinuo sav i krenuo da mi prijeti da uradim isto. Za ovaj slučaj ne zna ni moja porodica.

Kada je dolazio kući pijan, muž je tražio da imamo seksualne odnose, tražio od mene da radim svašta, prijetio da će mi jezik iščupati, optuživao me da sam jalova i hladna...

Seksualno nasilje uključuje svaki fizički, vizuelni, verbalni ili seksualni čin koji je, u vrijeme kad se dogodio ili naknadno, žena ili djevojka doživjela kao prijetnju ili napad, i koji ju je povrijedio ili degradirao, i/ili u kojem joj je oduzeta kontrola u intimnom kontaktu.⁶⁵ Smatra se da je svaka treća žena na svijetu doživjela barem neki oblik seksualnog nasilja ili zlostavljanja tokom svog života.

PRISTANAK je osnova zdravog seksualnog odnosa. Seksualno nasilje je svaka

⁶⁴ Psychology Today. Gaslighting. Dostupno na: <https://www.psychologytoday.com/us/basics/gaslighting> Pristupljeno: 1. 7. 2023.

⁶⁵ NVO Prima. Studija o seksualnom nasilju nad ženama i djecom u Crnoj Gori. Dostupno na: <http://nvoprima.org/assets/files/Studija-oseksualnomnasiljunadenamaidjecomuCrnojGori.pdf>

vrsta pritiska da imate seks ili prinuda na seksualne činove s kojima se ne slažete.

Zapamtite Vaše NE znači NE i uvijek imate pravo da kažete NE, čak i ako ste u braku.

6.4. Nasilje u porodici i u partnerskim odnosima

Doživljavala sam fizičko nasilje. Bivši muž me vezao sajlom za stub u dvorištu. Bila sam samo u gaćicama, a vani zima. Tukao me je oklagijom i zadobila sam teže tjelesne povrede.

Suprug me je prisiljavao na seksualne odnose i kad sam bila preumorna i kad nisam imala snage za takvo nešto, kao i kad je on smatrao da ih trebamo imati. Nije poštovao moje želje i raspoloženje.

Najučestaliji oblik rodno zasnovanog nasilja jeste nasilje u porodici, a u okviru porodice, najrasprostranjenije je partnersko nasilje. Vijekovima unazad, nasilje u porodici i partnerskim vezama u potpunosti se tolerisalo. Smatralo se da ono, kao takvo, predstavlja privatnu stvar jedne porodice u koju država ne treba da se miješa, i koju ta porodica, odnosno partneri treba sami da riješe, bez obzira na posljedice. Danas, svaki vid nasilja smatra se zločinom, te je kao takvo, nasilje zabranjeno ponašanje, a svako rodno zasnovano nasilje kršenje je ženskih ljudskih prava i pokazatelj neravnopravnog statusa žena u društvu.

Nasilje je izbor koji nasilnik čini da bi zadobio moć i kontrolu. Dakle, nasilje u porodici ili partnerskoj vezi nije posljedica alkoholizma, poremećaja, „loše naravi“, bijesa ili slično, što se obično misli, već je to svjesna i namjerna aktivnost kojom nasilnik pokušava da održi i demonstrira moć.

Nasilje u partnerskim odnosima među mladima najčešće ima vrlo slične karakteristike kao i nasilje koje se dešava među odraslim osobama koje su u partnerskim vezama.

6.5. Ekonomsko nasilje

Ostavljao bi mi 100 dinara da napravim ručak i večeru i odlazio na posao. Ako ga kad dođe kući ne zatekne meso, pobaca sve sa stola i maltretira me do 5-6 ujutro.

Muž mi je branio da radim, branio da raspoložem novcem, uskraćivao pravo na odluke o najbanalnijim stvarima...

Ekonomsko nasilje može biti suptilno i teško prepoznatljivo, naročito u tradicionalnim i patrijarhalnim sredinama u kojima je ustaljeno mišljenje o tome šta su ženske, a šta muške uloge – da muškarac treba da zarađuje i raspoláže novcem, a žena da brine o porodičnom životu. Ekonomsko nasilje je, međutim, itekako zastrašujuće i najčešće dovodi do izolacije žena, urušavanja sigurnosti i stvaranja osjećaja zavisnosti. Mnoge žene postale su izložene ekonomskom nasilju kada su zasnovale porodicu i dobile djecu, kada bi partnerima dale ovlaštenja da imaju pristup njihovim primanjima ili pristale da napuste posao kako bi brinule o djeci i domaćinstvu. Žena koja je izložena ekonomskom nasilju obično mora da pravda sav utrošeni novac ili dobija samo „džeparac“ za koji mora da moli i često se taj iznos s vremenom smanjuje. Sprječavanjem da se zaposli, nasilnik drži ženu u podređenom i zavisnom položaju.⁶⁶

Žene koje su preživjele ekonomsko nasilje često imaju poteškoće da raspolážu i preraspoređuju novac, teško im je da nađu zaposlenje jer su dugo bile van tržišta rada, ne vjeruju u sebe i sumnjaju da su sposobne za obavljanje bilo kakvih poslova.

⁶⁶ Sigurna kuća. Ekonomsko nasilje. Dostupno na: <https://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/vrste-nasilja/ekonomsko-nasilje> Pristupljeno: 30. 6. 2023.

6.6. Nasilje na poslu (mobbing)

Davanje zadataka od strane šefa koji podrazumijevaju minimum pismenosti, omalovažavanje znanja, a nakon što sam otišla na trudničko govor pred kolegama da će na moje mjesto, kao moju zamjenu, dovesti napokon pravnika (iako sam ja pravnica) kako bi obavljao poslove koje odjeljenje treba obavljati, a koje sam i ja mogla da sam dobila priliku.

Šef mi je govorio da sam glupa, da ne znam raditi svoj posao, cijepao mi je pripremljene tekstove, izbacivao me iz kancelarije u prisustvu drugih kolega, lomio stvari po mojoj kancelariji i lupao rukom po stolu i kompjuterskoj opremi. Istjerivao me iz kancelarije riječima: 'Marš napolje, kupi prnje i tornjaj se'. Govorio mi je da ne može raditi sa mnom jer mu smeta moj miris, smijeh, glas, sve. Zahtijevao je da ne dolazim na posao jer mu je smetalo moje prisustvo.

Mobbing na radnom mjestu je oblik nasilja koji uključuje usmjeravanje napada na radnog kolegu ili kolegicu s ciljem izolacije, ponižavanja ili ispoljavanja agresivnosti. Ovaj vid nasilja može se desiti u bilo kojoj profesiji i može imati ozbiljne posljedice. Mobbing najčešće uključuje tračanje, ogovaranje, širenje neistina, verbalno nasilje, psihološko nasilje, ismijavanje, omalovažavanje, nedavanje zadataka kako bi se osoba osjećala nesposobno, postavljanje neostvarivih rokova i ciljeva od strane nadređenih, uvrede, podcjenjivanje, zastrašivanje i fizičko zlostavljanje.

6.7. Vršnjačko nasilje

Stariji dječaci su me proganjali, štípali, bacali stvari na mene, napadali sa psima i slično.

Posljednjih godinu dana svaki dan proživljam psihičko nasilje od svojih vršnjaka. Najviše me zlostavljaju zbog mog izgleda i zato što imam zdravstvenih problema. Počeli su i da me prate do kuće i dobacuju mi svašta, na šta nisam uzvraćala, ali osjećam se nemoćno i svaki dan se vratim kući plačući.

Vršnjačko nasilje i maltretiranje u školama i društvu uopšte vrlo je opasan i široko rasprostranjen fenomen u zemljama Zapadnog Balkana, ali i svuda u svijetu.

6.8. Nasilje u školama

Na globalnom nivou, svakog trećeg učenika ili učenicu, starosti od 11 do 15 godina, maltretirali/e su drugi/e učenici/e iz škole u posljednjih mjesec dana. Prema UNICEF-ovom izvještaju, veća je vjerovatnoća da će dječaci iskusiti fizičko nasilje, a djevojčice psihičko.

UNESCO izvještava slično, navodeći da djevojčice češće od dječaka prijavljuju da ih ismijavaju zbog toga kako im lice ili tijelo izgledaju. Mnoge djevojčice u školama navikle su da čuju dječake kako komentarišu njihova tijela i seksualnost, neke takođe doživljavaju neprimjerene dodire ili seksualne napade. Ipak, u većini slučajeva, takvo zadirkivanje i pipkanje smatraju se „normalnim” dijelom dana u školi – što nam je opet pokazatelj normalizacije i banalizacije rodno zasnovanog nasilja.

Nasilje u školama može imati ozbiljne efekte na psihičko i fizičko zdravlje djece. Djeca koja su izložena nasilju mogu iskusiti fizičke povrede, depresiju, anksioznost, posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) i suicidalne misli. Takođe mogu početi ispoljavati rizično, agresivno i asocijalno ponašanje. Djeca koja odrastaju uz nasilje imaju veće šanse da ga replikuju na novu generaciju žrtava.⁶⁷

6.9. Cyber/online nasilje

⁶⁷ UNICEF. Protecting children from violence in school. Dostupno na: <https://www.unicef.org/protection/violence-against-children-in-school>.

Još jedan oblik nasilja koji se prepoznaje u vezi s razvojem digitalnih tehnologija jeste *cyber* ili *online* nasilje. Ono podrazumijeva prijetnje, uvrede, kontrolisanje i slično pomoću društvenih mreža (Facebook, Instagram, Twitter, TikTok, Snapchat) i digitalne tehnologije (e-mail, mobiteli, itd.). Suštinski, *cyber* nasilje obično podrazumijeva iste situacije nasilja kojima su žene izložene u realnom svijetu, s tim da se te situacije nasilja sada mogu „prenositi” u javnost primjenom novih tehnologija.⁶⁸ *Cyber* nasilje je posebno teško prepoznati i dokumentovati, skoro pa nemoguće ga je procesuirati i još nije prepoznato u zakonima koji se odnose na prevenciju i zaštitu od nasilja nad ženama.

Cyber nasilje nad ženama je akt rodno zasnovanog nasilja počinjen direktno ili indirektno putem informaciono-komunikacionih tehnologija koji dovodi do, ili je vjerovatno da će dovesti do fizičke, seksualne, psihičke ili ekonomske povrede ili patnje žena i djevojčica, uključujući prijetnje takvim djelima, bilo da se dešavaju u javnom ili privatnom životu, ili ometanje korišćenja njihovih osnovnih prava i sloboda. *Cyber* nasilje uključuje kršenje privatnosti, uhođenje, uznemiravanje, rodno zasnovani govor mržnje, dijeljenje ličnog sadržaja bez pristanka, seksualno zlostavljanje zasnovano na fotografijama, hakovanje, krađu identiteta i direktno nasilje.⁶⁹

Cyber nasilje dio je kontinuiranog nasilja nad ženama; ono ne postoji u vakumu, nego potiče i održava višestruke oblike nasilja koji se odvijaju i u *offline* prostoru.

6.10. Selektivni abortus

Tokom istraživanja izdvojio se jedan vid rodno zasnovanog nasilja kao vrlo specifičan i isključivo zabilježen na području Crne Gore.

Američki Institut za istraživanje populacije procijenio je, na osnovu monitoringa vršenog u periodu od 2000. do 2014. godine, da se godišnje u Crnoj Gori namjerno abortira 50 djevojčica. Iako su crnogorske vlasti usvojile zakone koji regulišu ovu oblast, zvanična statistika do sada nije registrovala nijedan prijavljeni slučaj selektivnog abortusa što ukazuje na duboku ukorijenjenost ovog problema i nedostatka systemske zaštite od rodno zasnovanog nasilja.

Godinama je nevladin sektor u Crnoj Gori vodio kampanju za zaustavljanje selektivnih abortusa, a Centar za ženska prava 2017. pokrenuo je kampanju pod nazivom „*Neželjena*”. Tada je Vladi predano 6.000 potpisa građana i

---

68 Više o *cyber* nasilju možete pogledati na linku: <http://diskriminacija.ba/mapirajte-nasilje-nainternetu>

69 Ana Bukvić, Milena Vasić. Rodno zasnovano nasilje učinjeno upotrebom tehnologije: Pregled pravnih mehanizama zaštite i dostupnih strategija i tehnika psihološke (samo)pomoći. Alternativni centar za devojke. Kruševac, 2023.

građanki kojim se tražila bolja kontrola i sprječavanje zloupotrebe prenatalnih testova, odnosno smanjenje selektivnih abortusa. Iako je kampanja imala podršku svih parlamentarnih partija, niko od poslanika/ca nije reagovao/la na izjavu poslanika Ivanovića tokom rasprave u parlamentu. Ovu izjavu osudila je Aida Petrović iz Crnogorskog ženskog lobija i NVO Prima, koja smatra da je izjava Ivanovića „javna podrška selektivnim abortusima”, kao i „jasan je stav favorizovanja muških patrijahalnih retrogradnih principa prema vrijednostima žene i ženske djece”.⁷⁰

Crna Gora je u vrhu liste zemalja s najvećim disbalansom među novorođenčadima muškog i ženskog roda, zbog prakse selektivnih abortusa. U posljednjih dvadeset godina u Crnoj Gori se na 110 dječaka u prosjeku godišnje rađa 100 djevojčica, dok je prirodan omjer 102 ili 103 dječaka na 100 djevojčica.

6.11. Femicid

Femicid je najekstremniji oblik rodno zasnovanog nasilja. Femicid se definiše kao zločin iz mržnje nad osobama ženskog spola motiviran spolom žrtve. Široko je definisan kao „namjerno ubijanje žena i djevojaka zato što su žene”, iako definicija varira ovisno o kulturnom kontekstu. Femicid se razlikuje od drugih oblika ubistava jer se radi o rodno povezanim ubistvima žena samo zato što su žene. To ukazuje da se temeljni uzroci femicida razlikuju od drugih vrsta ubistava i povezani su s opštim položajem žena u društvu, diskriminacijom žena, rodnim ulogama, nejednakom raspodjelom moći između muškaraca i žena, uobičajenim rodnim stereotipima, predrasudama i nasiljem nad ženama.⁷¹

S obzirom na vrste, razlikujemo intimni i neintimni femicid. Intimni femicid se odnosi na ubistvo osobe ženskog roda kojeg izvrši sadašnji ili bivši partner (to može uključivati bivšeg ili sadašnjeg partnera, supruga i izvanbračnog supruga) čemu je često prethodila nasilna veza iz koje je ona pokušala pobjeći.

---

70 Slobodna Europa. Izvinjenja iz crnogorskog Parlamenta zbog 'nesmotrene' podrške selektivnim abortusima. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-izvinjenje-selektivni-abortusi-parlament/31273145.html#Problem%20Selektivnih%20Abortusa%20Poznat%20Skoro%20Deceniju> Pristupljeno: 10. 7. 2023.

71 IUS-INFO. Femicid kao najekstremniji oblik rodno uvjetovanog nasilja. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/49552> Pristupljeno: 27. 6. 2023.

7. Šta da uradim kada se desi nasilje meni ili nekome koga znam?

Ako si ti pretrpjela rodno zasnovano nasilje:

- Nemoj misliti da to moraš kriti, niti da je tvoja krivica.
- Povjeri se nekome kome vjeruješ – to može biti neko iz porodice, prijatelj ili prijateljica, osoba koja radi u organizaciji koja se bavi prevencijom rodno zasnovanog nasilja, nekome u školi, na fakultetu, na poslu, ili nekoj instituciji koja je dužna pružiti zaštitu od nasilja.
- Zatraži podršku ili pomoć, nemoj se sramiti.
- Pozovi žensku NVO koja će ti pružiti informacije, pomoć i podršku.
- Ako se bojiš ili ne želiš reći šta se dogodilo, to je sasvim uredu – za početak možeš barem dobiti informacije o dostupnim uslugama, kao i o tome kakve su dalje procedure (npr. podnošenje prijave policiji ili tužilaštvu).
- Svoje iskustvo možeš podijeliti onda kada ti to sama odlučiš i kada na to budeš spremna.

Ako si doživjela seksualno nasilje:

- Idi negdje gdje se osjećaš sigurno.
- Nemoj se tuširati i kupati, i nemoj uništavati odjeću u kojoj si bila – ako se ipak odlučiš presvući, spakuj odjeću koju si skinula u neku čistu kesu.
- Pozovi osobu kojoj vjeruješ – prijatelja/icu ili nekog iz porodice/škole.
- Pozovi žensku NVO koja će ti pružiti informacije, pomoć i podršku.
- Ukoliko želiš prijaviti slučaj, obrati se najbližoj policijskoj stanici gdje ćeš dati izjavu, a oni će te dalje uputiti u zdravstvenu ustanovu na medicinski pregled.
- Ukoliko ne želiš prijaviti slučaj, sačuvaj odjeću i pokušaj sama zapisati što više detalja kojih se sjećaš u tom trenutku (za svaki slučaj ako nekada budeš htjela prijaviti slučaj).
- Sva tvoja osjećanja su validna i ispravna, kao i normalna reakcija na preživljenu traumu.
- Kada budeš osjećala da si spremna, potraži psihološku podršku kako bi se lakše nosila s preživljenom traumom.

Ako ti neka osoba koju znaš kaže da je doživjela rodno zasnovano nasilje:

- Saslušaj je bez osuđivanja i predrasuda.
- Vjeruj toj osobi i pruži joj podršku.
- Pruži joj sigurno mjesto i informacije za pristup dostupnim službama i uslugama.
- Ponudi joj opcije za dalje, ali ne donosi odluke umjesto nje!
- Reci joj da svoje iskustvo može podijeliti samo onda kada ona to odluči i bude spremna!
- I zapamti da je sve što je ta osoba podijelila s tobom povjerljivo i treba ostati isključivo između vas.

Napomena:

Osobe i službe koje pružaju usluge i pomoć moraju poštovati vašu privatnost i čuvati za sebe ono što im kažete kao povjerljivu informaciju. Ako objelodanite svoje iskustvo i zatražite pomoć, oni/e koji/e vam pomažu dužni/e su da zatraže vašu saglasnost pri planiranju podrške i upućivanja na druge službe. Izuzeci od ovog pristupa uključuju slučajeve kada postoji rizik od samopovređivanja ili povređivanja drugih, slučajevi kada je dijete preživjelo rodno zasnovano nasilje ili kada je počinitelj humanitarni radnik.

Važni kontakti

<p>BiH</p> <p>Nasilje u BiH možete prijaviti na sljedeće brojeve: 1265 – Federacija BiH 1264 – Republika Srpska 122 – policija</p> <p>Možete se obratiti Fondaciji CURE na: info@fondacijacure.org</p>	<p>Hrvatska</p> <p>SOS telefon za žene i djecu koja preživljavaju nasilje u obitelji dostupan 0-24 sata na broju 01/ 46 55 222 ili besplatno na 0800 655 222</p> <p>Možete se obratiti Centru za edukaciju, savjetovanje i istraživanje na: cesi@cesi.hr</p>
<p>Srbija</p> <p>Besplatan SOS telefon Autonomnog ženskog centra: 0800 100 007</p> <p>SOS telefon za Vojvodinu: 0800 10 10 10</p> <p>Možete se obratiti Alternativnom centru za devojke na: alternativniczd@altgirls.org</p>	<p>Crna Gora</p> <p>Nacionalna SOS linija telefona za prijavu nasilja u porodici anonimno, besplatno i non-stop:</p> <p>080 111 111</p> <p>Možete se obratiti NVO Prima na: nvoprma1@gmail.com</p>

8. Zaključci i preporuke

Normalizovanje ideje prava na kontrolu muškarca nad životom žene ipak smo, u najvećoj mjeri, ostavili u decenijama iza nas. Iako glasnije nego ikad govorimo o nasilju nad ženama, to ne znači da ga više nema, niti da neke žene zaslužuju više zaštite nego druge. Svaka žena, bez obzira na njen obrazovni ili socioekonomski status, etnički, vjerski ili bilo koji drugi identitet, ima pravo na potpunu zaštitu od nasilja.

Nasilje se ničim ne može opravdati niti ijedna osoba ima pravo da bude nasilna iz bilo kojeg razloga prema nekoj drugoj. Već u osnovnim školama treba uvesti posebnu edukaciju o ovim temama koje su jako, jako ozbiljne. Ukoliko se ovo pitanje ne počne sistemski rješavati i dalje ćemo svjedočiti nasiljima različitih vrsta. Nasilje se mora prijaviti, a nasilnici adekvatno kazniti.

Neke od **ključnih preporuka** za pružanje adekvatne zaštite od rodno zasnovanog nasilja preživjelim su:

- Uskladiti državne zakone i mehanizme sa Istanbulsom konvencijom;
- Osigurati prevenciju i zaštitu od nasilja nad ženama kroz nadležne institucije i multisektorske protokole;
- Osigurati adekvatno provođenje i primjenu zakona u slučajevima kada dođe do smrtnog slučaja kao posljedice nasilja u porodici da se počiniocu sudi prema odredbama zakona koje će utvrditi težu kaznu;
- Uvesti standardizovan postupak prema osobama koje su preživjele nasilje bez obzira na njihovu dob, mjesto u kojem im se nasilje dogodilo, spol, rod i/ili druge lične karakteristike. Najvažnije je donijeti **Protokol o postupanju u slučajevima rodno zasnovanog nasilja**;
- Uspostaviti nacionalni registar ili bazu podataka o slučajevima rodno zasnovanog nasilja, a pogotovo femicida; država je dužna osigurati potpunu povjerljivost podataka;
- Generalno je potrebna veća uključenost države i njenih tijela jer je sada prevelik dio posla ostavljen civilnom sektoru; potrebna je i jača saradnja države i civilnog sektora.
- Države moraju osigurati sredstva za rad sigurnih kuća, kriznih centara, SOS telefonskih linija, besplatnu pravnu i psihološku pomoć i slične servise, kao i eventualne novčane naknade za osobe koje su preživjele nasilje;
- Održavati redovne i sveobuhvatne obuke i treninge jačanja kapaciteta institucija i predstavnika/ca vlasti;
- Senzibilizirati medije jer medijsko izvještavanje uveliko doprinosi normalizaciji i banalizaciji rodno zasnovanog nasilja. Bitno je shvatiti i prenijeti poruku javnosti da se nije desila porodična tragedija nego

ubistvo, da nije nesretan slučaj nego ubistvo, da nije zločin iz strasti nego femicid. Žene su ubijene jer su žene, a ovo je banalizacija ozbiljnosti krivičnog djela.

- Svjedočenja o nasilju koja se objavljuju dokaz su hrabrosti preživjelih, te su neophodna podrška društva, javna osuda i adekvatno kažnjavanja počinioca.

Okvirne smjernice za izradu Protokola za postupanje u slučajevima rodno zasnovanog nasilja

- Intervenirati po prijavi osobe koja je doživjela rodno zasnovano nasilje i zaustaviti trenutno nasilje;
- Procijeniti stepen ugroženosti žrtve nasilja, najčešće su to žene i djeca koja su time što svjedoče nasilju, nažalost, indirektno žrtve nasilja;
- Po procjeni i potrebi uputiti osobu koja je preživjela nasilje u zdravstvenu ustanovu radi pružanja ljekarske intervencije i utvrđivanja stepena povrede;
- Ukoliko osoba prihvati, zbrinuti je i smjestiti u sigurnu kuću ili krizni centar;
- U saradnji sa stručnim timom sigurne kuće pružiti i druge vidove podrške kao što je savjetodavna, savjetovanišna, psihosocijalna i pravna podrška, te po potrebi i u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, pomoći u omogućavanju ostvarivanja prava na materijalnu podršku, poput jednokratne ili izuzetne novčane pomoći i poduzimati druge mjere porodično-pravne zaštite;
- Ukoliko je izrečena zaštitna mjera počiniocu nasilja, pratiti njeno izvršenje i o toku izvršenja izvještavati sud i predlagati eventualnu izmjenu izrečene zaštitne mjere, njenu zamjenu drugom, produženje ili potpunu obustavu.

Rodno zasnovano nasilje ne smije biti tabu, a svaka žena, djevojka i djevojčica mora biti zaštićena jer ima pravo na život bez nasilja i straha.

Literatura

Istraživanja i publikacije

1. Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Rasprostranjenost i karakteristike nasilja prema ženama u BiH, 2003, Dostupno na: <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Bosnia/studijaprevalencaBHS.pdf>
2. AŽC, Deseti nezavisni izveštaj o primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici za 2022. godinu. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/resurs-centar/AZC_Izvestaj_DESETI_o_primeni_Zakona_o_sprecavanju_NuP-a_2022_srb.pdf
3. AŽC, Kvantitativno - narativni izveštaj o femicidu za 2022. godinu. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Polugodi%C5%A1nji_Kvantitativno_-_narativni_godi%C5%A1nji_izve%C5%A1taj_2022._godina.pdf
4. Bukvić Ana i Vasić Milena, Rodno zasnovano nasilje učinjeno upotrebom tehnologije: Pregled pravnih mehanizama zaštite i dostupnih strategija i tehnika psihološke (samo)pomoći, Alternativni centar za devojke, Kruševac, 2023.
5. Council of Europe, Grevio report on Serbia, Dostupno na: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-serbia/16809987e3>
6. Dekić Slobodanka, „Priručnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju”, UN Women, Sarajevo, 2017.
7. Fenomena, Pravna analiza uspostavljanja SOS linije na nacionalnom nivou, Dostupno na: <https://static1.squarespace.com/static/5f20814f6783ff58ba78666c/t/6023a344281fba23d0a8b561/1612948294009/Pravna+analiza+uspostavljanja+SOS+linije+na+nacionalnom+nivou+-+final%2C+8.3.2020..pdf>
8. Lacmanović Vedrana, „Kad institucije zakažu ostaje tišina - Analiza institucionalnog odgovora na prijave nasilja koje su prethodile femicidima [2017-2018]”, Autonomni ženski centar, Beograd, 2022.
9. Mujić Medina i Knežević Saša, Pogled iz drugog ugla, Fondacija CURE, Sarajevo, 2016, Dostupno na: <https://fondacijacure.org/wp-content/uploads/2022/03/Pogled-iz-drugog-ugla.pdf>
10. NVO Prima, Studija o seksualnom nasilju nad ženama i djecom u Crnoj Gori, Dostupno na: <http://nvoprime.org/assets/files/Studija-oseksualnom-nasiljunadenamaidjecomuCrnojGori.pdf>
11. OSCE BiH, Combating Gender Based Violence, Dostupno na: https://www.osce.org/files/f/documents/0/2/468345_0.pdf
12. Yucom, Istanbulska konvencija u Srbiji, Dostupno na: <https://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2019/03/Istanbulska-konvencija-u->

Srbiji-praksa-i-izazovi.pdf

13. Ženska soba, Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000. - 2010. Dostupno na: <http://zenskasoba.hr/docs/Seksualno%20nasilje%20izvjestaj%202011.pdf>

Međunarodni dokumenti i konvencije

1. Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama
2. Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW konvencija)
3. Konvencija o prevenciji i sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) – dostupna na linku <http://arsbih.gov.ba/project/istanbulska-konvencija/>
4. Zaključni komentari i preporuke CEDAW Komiteta na Šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o primjeni Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije prema ženama, CEDAW/C/BIH/CO/6, 8.11.2019.

Nacionalno zakonodavstvo i protokoli

1. Kazneni zakon RH (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, na snazi od 01.01.2023.)
2. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku RH, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/PROTOKOL%20O%20POSTUPANJU%20U%20SLU%20SLU%20C4%8CAJU%20NASILJA%20U%20OBITELJI.pdf>
3. Predlog zakona o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/183505>
4. Vlada Republike Hrvatske, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%20slu%20C4%8Daju%20seksualnog%20nasilja.pdf>
5. Zakon o kaznenom postupku RH (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, na snazi od 19.07.2022.)
6. Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori”, broj 012/13)
7. Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 16/03, 102/09 i 32/10).
8. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji RH (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, na snazi od 01.01.2023.)

9. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici CG, „Službeni list CG”, broj 46/2010.
10. Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u BD, („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 7/2018).
11. Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u FBiH, („Službene novine FBiH”, br. 22/05 i 51/06).
12. Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici u RS, („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 102/2012, 108/2013, 82/2015 i 84/2019).

Online izvori

1. 16 Days of Activism, Dostupno na: <https://www.1800respect.org.au/promoting-1800respect/16-days-of-activism>
2. Balkan Diskurs, Rodno zasnovano nasilje kao društveni problem. Dostupno na: <https://balkandiskurs.com/2021/11/25/rodno-zasnovano-nasilje-kaodrustveni-problem/>
3. CIN Srbija. Porodično nasilje u Srbiji: male kazne, slobodni vikendi i ponovo nasilje. Dostupno na: <https://www.cins.rs/porodicno-nasilje-u-srbiji-male-kazne-slobodni-vikendi-i-ponovo-nasilje/>
4. Depo portal, Dokumentarac o L.B. Dostupno na: <https://depo.ba/clanak/224252/pogledajte-dokumentarac-o-misterioznoj-smrti-lane-bijedic-sta-su-o-svemu-ispricale-njena-majka-prijateljica-vjestaci-policajci>
5. Faktor, Nasilje nad ženama u BiH sve kompleksnije, mnoge životno ugrožene, Dostupno na: <https://faktor.ba/vijest/nasilje-nad-zenama-u-bih-sve-kompleksnije-mnoge-zivotno-ugrozene/62190>
6. Fenomena, U Srbiji samo 3 centra za pomoć žrtvama seksualnog nasilja, Dostupno na: <https://www.fenomena.org/vesti/u-srbiji-samo-3-centra-za-pomo-rtvama-seksualnog-nasilja>
7. Fondacija lokalne demokratije, SOS telefon, Dostupno na: <https://fld.ba/bs/servisi/sos>
8. IUS-INFO, Femicid kao najekstremniji oblik rodno uvjetovanog nasilja, Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/49552>
9. Libela, Podržimo otvaranje prvog kriznog centra za žene žrtve nasilja! Dostupno na: <https://www.libela.org/vijesti/10806-podrzimo-otvaranje-prvog-kriznog-centra-za-zene-zrtve-nasilja/>
10. Mreža podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela, Zvanična internet stranica, Dostupno na: <https://mrezapodrskeisuradnje.com/>
11. MUP RH, Nasilje u obitelji u posljednja 24 sata, Dostupno na: <https://mup.gov.hr/kalendar-nasilja/izvjestaji/nasilje-u-obiljelju-u-posljednja-24-sata/283318>
12. Nezavisne novine, Nasilje u porodici u Srpskoj u porastu, dvije osobe stradale, Dostupno na: <https://www.nezavisne.com/novosti/hronika/>

Nasilje-u-porodici-u-Srpskoj-u-porastu-dvije-osobe-stradale/779734?fbclid=IwAR3XvVkNS0bztAfqIDahOzZP7IrlLPoRdgHRJdS15cW7TW6Cx8x3_drFNXRw

13. One Billion Rising, Dostupno na: https://www.huffpost.com/entry/one-billion-rising_b_1909698
14. Psychology Today, Gaslighting, Dostupno na: <https://www.psychologytoday.com/us/basics/gaslighting>
15. Sigurna kuća, Ekonomsko nasilje, Dostupno na: <https://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/vrste-nasilja/ekonomsko-nasilje>
16. Sigurna kuća, Kontakti SOS telefona, Dostupno na: <https://www.sigurnakuca.net/potrazi-pomoc/sos-telefoni>
17. Sigurna kuća, Psihičko nasilje, Dostupno na: <https://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/vrste-nasilja/psihicko-nasilje>
18. Sigurno mjesto, Statistika - Rasprostranjenost nasilja nad ženama. Dostupno na: <http://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/>
19. Sigurno mjesto, Statistika - Rasprostranjenost nasilja nad ženama, Zagreb, 2011. Dostupno na: <http://www.sigurnomjesto.hr/rad-na-prevenciji-i-suzbijanju-nasilja/statistika/>
20. Slobodna Dalmacija, 'Slučaj Daruvarac' samo je dio porazne sudske prakse, Dostupno na: <https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/4-kantuna/slucaj-daruvarac-samo-je-dio-porazne-sudske-prakse-ako-ne-vjerujete-pogledajte-koliko-je-nasilnika-nad-zenama-zaista-odsluzilo-kaznu-iza-resetaka-1180055>
21. Slobodna Europa, Izvinjenja iz crnogorskog Parlamenta zbog 'nesmotrene' podrške selektivnim abortusima, Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-izvinjenje-selektivni-abortusi-parlament/31273145.html#Problem%20Selektivnih%20Abortusa%20Poznat%20Skoro%20Deceniju>
22. SOS Nikšić, O organizaciji, Dostupno na: <https://sosnk.org/ciljevi-organizacije/>
23. SOS Podgorica, O organizaciji, Dostupno na: <https://iris-see.eu/portfolio-item/sos-podgorica/>
24. SOS Vojvodina, Jedinstveni SOS telefon, Dostupno na: <https://www.sosvojvodina.org/>
25. Srpskainfo.com, Uskoro novi Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Dostupno na: https://srpskainfo.com/uskoro-novi-zakon-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici-ima-li-u-budzetu-srpske-novca-za-sos-telefon-spasa-foto/?fbclid=IwAR2_Mo7TVz9kRTxY2dJeQbFuCwNSPg7dhuzp8tsL2kDv_rhNlAdDvyU5XkQ
26. Talas TIRV, Saopštenje povodom femicida, Dostupno na: <https://talas.org.rs/saopstenja/>
27. TIP.ba Federacija BiH se mora snažnije uključiti u finansiranje Sigurne

- kuće, Dostupno na: <https://tip.ba/2021/03/17/federacija-bih-se-mora-snaznije-ukljuciti-u-finansiranje-sigurne-kuce/>
28. UNICEF, Protecting children from violence in school, Dostupno na: <https://www.unicef.org/protection/violence-against-children-in-school>.
29. Univerzitetski gender resursni centar, O rezultatima UniGem istraživanja, Dostupno na: <https://unigerc.unsa.ba/o-rezultatima-unigem-istrazivanja-zilka-spahic-siljak>
30. Više o cyber nasilju možete pogledati na linku: <http://diskriminacija.ba/mapirajte-nasilje-nainternetu>
31. Vreme, Femicid u Crnoj Gori: Ne zna se broj ubijenih žena, Dostupno na: <https://www.vreme.com/kolumna/femicid-u-crnoj-gori-ne-zna-se-broj-ubijenih-zena/>
32. Zavod za ravnopravnost polova, 18. maj – Dan sećanja na žene žrtve nasilja, Dostupno na: <https://ravnopravnost.org.rs/18-maj-dan-secanja-na-zene-zrtve-nasilja>
33. Ženska mreža, Mi, žene Bosne i Hercegovine, kažemo nijedna više! Dostupno na: <https://zenskamreza.ba/mi-zene-bosne-i-hercegovine-ujedinjene-i-solidarne-kazemo-nijedna-vise/>

O priređivačici

Maja Šenk rođena je 1990. godine u Sarajevu, gdje je završila osnovnu školu i Drugu gimnaziju – IB Diploma Program. Diplomirala je 2012. godine, a magistrirala 2017. godine na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu – smjer Marketing, te potom završila ERMA master program Centra za interdisciplinarnu studije – smjer Demokratija i ljudska prava 2022. godine. Odbranila je magistarski rad na temu „Cyberbullying nad djevojčicama u srednjim školama Kantona Sarajevo”. Završila je i program Ženskih studija u Beogradu 2015. godine.

Do sada je radila u polju ljudskih prava, prava LGBTI osoba i prava žena u organizacijama Labris i Civil Rights Defenders u Beogradu, kao i oblasti komunikacija i društvenih mreža za Pravo Ljudski Film Festival. Autorica je istraživanja „Samo neka je šareno – Istraživanje potreba i problema LGBTI zajednice u Srbiji”, „Youngsters in Virtual Realities” i „Mapping Child Participation in Decision Making in Bosnia and Herzegovina”. Trenutno je zaposlena u Udruženju „BH novinari” kao koordinatorica projekta/istraživačica.

O organizacijama

Fondacija CURE je feminističko-aktivistička organizacija koja djeluje za ravnopravnost spolova i rodova zalažući se za pozitivne društvene promjene putem obrazovnih, umjetničko-kulturnih i istraživačkih programa. Organizirajući afirmativne akcije, Fondacija CURE slavi snagu i moć žena, te radi na osnaživanju osoba kako bi postali/e pokretači/ce društvenih promjena u BiH i svijetu. Fondacija CURE, kao prepoznata feministička organizacija, radi na podršci, jačanju kapaciteta i kreiranju sigurnog okruženja kroz edukativne programe, istraživanja, analize i javno zagovaranje, lokalno i regionalno umrežavanje, angažovanu umjetnost i aktivizam za sve žene, djevojke, djevojčice, aktivistkinje i feministkinje i za njihovo aktivno i odgovorno učešće u pozitivnim društvenim promjenama, izgradnji mira i stvaranju inkluzivnog i održivog ženskog pokreta.

Alternativni centar za djevojke Kruševac od 2013. godine svakodnevno radi na unaprjeđenju i zaštiti ženskih ljudskih prava i marginalizovanih grupa, s posebnim fokusom i brigom za prava mladih žena i djevojčica. Provodeći programe prevencije rodno zasnovanog nasilja, integrisane bezbjednosti i mentalnog zdravlja, digitalne bezbjednosti i privatnosti i mirovnog ženskog aktivizma, Alternativni centar podržava mlade žene i djevojčice, podstiče ih na kritičko mišljenje i predstavlja oslonac u njihovom samosvjesnom razvoju.

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje je feministička organizacija koja se zalaže za unaprjeđenje društvenog statusa žena i rodnu ravnopravnost te insistira na punom provođenju svih zakona i međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava. U tom smislu posebno djeluju u području prevencije i suzbijanja rodno uslovljenog nasilja, ravnopravnosti spolova u svijetu rada, sudjelovanja žena na mjestima donošenja odluka te zaštite seksualnih i reproduktivnih prava.

NVO PRIMA je neprofitna organizacija, osnovana u novembru 2010. sa sjedištem u Podgorici. Organizaciju čine aktivistkinje i aktivisti s dugogodišnjim iskustvom u oblastima koje se tiču demokratizacije društva: u omladinskom radu i omladinskim politikama, pravima žena, manjina i marginalizovanih grupa, formalnom i neformalnom obrazovanju, psihološkom savjetovanju i informisanju, radu u civilnom sektoru. Organizacija djeluje u Crnoj Gori, regionu Zapadnog Balkana i Evropi.